Maaelu Edendamise Sihtasutuse majandustegevus

KONTROLLIARUANNE

nr 2-6/05/7
08.02.2005

Maaelu Edendamise Sihtasutuse majandustegevus

Tallinn
2005

Kokkuvõte

Riigikontroll auditeeris Maaelu Edendamise Sihtasutuse majandustegevust. Sihtasutuse tegevuse eesmärk on maapiirkondade majandusliku arengu toetamine ettevõtlust soodustavate sihtprogrammide rakendamise kaudu. Eesmärkide saavutamiseks annab sihtasutus laene ja tagatisi.

Kogu tegutsemisaja kestel alates 1997. aastast (seisuga 30.06.2004) on sihtasutus koos oma eelkäijatega viinud oma sihtgrupi ettevõtjate kasutusse finantsvahendeid kokku 3,44 miljardit krooni, sh laenudena 2,17 ja tagatiste toel krediidiasutuste poolt finantseerituna 1,27 miljardit krooni.

30.06.2004. a seisuga moodustas laenude jääk 664,2 miljonit krooni ning sihtasutuse riskiga tagatislepingute jääk oli 190,8 miljonit krooni.

Peamised järeldused

Auditeerimisel ilmnes, et sihtasutuse põhikirja ja mitmeid olulisi regulatsioone ei olnud viidud kooskõlla viimasel ajal seadustes tehtud muudatustega. Laenutegevust ja laenude tagamist käsitlevates juhendites ei olnud mõningad sätted piisavalt selgelt määratletud.

Sihtasutuse töötajad ei olnud paljudel juhtudel kinni pidanud krediteerimisreeglitest, eri laenutoodete tingimustest ja nõukogu otsustest ega täitnud korrektselt koostööpartneritega sõlmitud koostöölepingute nõudeid. Paljud laenud olid antud nii, et puudusid olulised alusdokumendid: soetatavate kinnistute loetelu ja nende ostuhinnad, kohalike omavalitsuste arvamused laenusaajate majandustegevuse kohta, tagatiste kindlustuslepingute koopiad jne. Kuna puudusid andmed investeeringu maksumuse kohta, ei olnud võimalik järgida omafinantseeringu nõuet. Mõnel juhul oli omafinantseeringu piirangut rikutud ning laenu oli antud rohkem kui 75% investeeringu maksumusest. Hoiulaenuühistute laenude puhul ei olnud nõutud laenu alusdokumente ega lepingutingimuste täitmist. Mõned hoiu-laenuühistud olid teatud perioodidel saanud sihtasutuselt kokku laenu enam, kui võimaldanuks nende omakapitali suurus.

Sihtasutusel ei olnud teavet, kas kõiki väljastatud laene on kasutatud sihipäraselt. Laenu kasutamise perioodil ei olnud sihtasutus nõudnud laenusaajatelt lepingutega ette nähtud informatsiooni esitamist.

Pankade ja finantseerimisasutuste vahendusel antavate laenude puhul ei olnud koostööpartnerid täitnud kohustusi sihtasutuse ees ning viimane ei olnud seda enamikul juhtudel ka nõudnud.

Osal juhtudel oli sihtasutus laenutagamislepingutest tulenevad tagatissummad välja maksnud pankadega sõlmitud kokkulepete alusel, mitte koostöölepingutes sätestatud tingimustel, omamata piisavalt informatsiooni maksmisele kuuluvate summade põhjendatuse kohta: puudusid laenude tagastamise lõpparuanded ja laenude tagastamata jätmisega pangale tekkinud täpsed kahjusummad. Otsustuspädevused tagatiste väljamaksmiseks olid kehtestamata. Sihtasutuse nõukogu ei olnud oma koosolekutel arutanud laenutagamislepingute alusel välja makstud summade põhjendatust.

Sihtasutus ei olnud analüüsinud ega hinnanud laenude kasutamise ega finantstehingute tagamise edukust.

Sihtasutus oli maksnud kooskõlastatult Põllumajandusministeeriumiga stipendiume põllumajanduslikel erialadel kesk-eriõppeasutustes õppijaile. Samuti oli sihtasutus osutanud rahalist abi MTÜ-le Põllumajandus-Kaubanduskoda põllu- ja maamajandusliku informatsiooni levi koordineerimise korraldamisel. Sihtasutus ei olnud nõudnud MTÜ-lt Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda raha kasutamise aruandeid.

Riigikontroll peab vajalikuks juhtida põllumajandusministri tähelepanu alljärgnevale:

- Sihtasutuses on küll kehtestatud enamik vajalikke regulatsioone ja protseduure, kuid paljudel juhtudel ei ole neid järgitud.

- Välja ei ole arendatud pidevalt toimivat siseauditisüsteemi ning seetõttu pole nõukogu liikmetel olnud vajalikku infot regulatsioonide tegeliku järgimise kohta.

- Puudused sisekontrollisüsteemis ei tekita kindlustunnet, et raha kasutatakse kõigil juhtudel seaduslikult ja sihtotstarbeliselt.

Olulisemad ettepanekud põllumajandusministrile

- Kinnitada uus Maaelu Edendamise Sihtasutuse põhikiri, mis oleks vastavuses maaelu ja põllumajandusturu korraldamise seadusega, sätestaks täpsemalt sihtasutuse eesmärgid ja võimaldaks nende eesmärkide täitmist objektiivselt hinnata.

- Anda sihtasutuse nõukogu liikmetele alljärgnevad korraldused ja kontrollida nende täitmist.

    - Lahendada koostöös Rahandusministeeriumiga küsimus krediteerimis- ja finantseerimis-asutustele tasuta ressursi eraldamisest vastavalt konkurentsiseadusele.

    - Kehtestada uued sihtasutuse krediteerimisreeglid, arvestades maaelu ja põllumajandusturu korraldamise seaduse nõudeid.

    - Vaadata läbi kõik laenutoodete tingimused ja täpsustada neid auditiaruandes toodud leide ja järeldusi arvestades.

    - Analüüsida sihtasutuse maaettevõtjatele antud laenude kasutamise tulemuslikkust. Nõuda juhatuselt vähemalt kord aastas üksikasjalikku aruannet maaettevõtjatele antud laenude kasutamise kohta koos laenu kasutamise tulemustega ning anda sellele hinnang.

    - Sõlmida uued koostöölepingud krediidi- ja finantseerimisasutustega nii laenude kui tagatiste andmiseks, võttes arvesse viimastel aastatel õigusaktides tehtud muudatusi.

    - Kehtestada otsustuspädevused laenutagatiste väljamaksmisel.

Kontrolliaruandes on tehtud ka konkreetsed ettepanekud sihtasutuse nõukogule ja juhatusele kontrolli-süsteemi parandamiseks ning auditi käigus kindlaks tehtud puuduste kõrvaldamiseks.

***

Põllumajandusminister teatas oma vastuses, et võtab tehtud ettepanekud täitmiseks. Sihtasutuse põhikiri viiakse kooskõlla muutunud seadustega.

Sihtaustuse nõukogu esimees teatas, et nõukogu arutas kontrolliaruandes tehtud ettepanekuid ja peamisi järeldusi oma 26.01.2005. a toimunud koosolekul. Juhatus on nõukogule esitanud uue tagatiste taotlemise ja menetlemise korra, toetuste taotlemise, menetlemise ja maksmise korra ning finantseerimisasutustega sõlmitavate koostöölepingute üldised põhimõtted. Sihtasutus kavatseb koostööd hoiu- ja laenuühistutega tõhustada ja täpsemalt reguleerida. Aruandes toodud puudusi on kavas arutada ka nõukogu koosolekutel 2005. aastal. Nõukogu on otsustanud moodustada auditi-komitee täiustamaks sisekontrollisüsteemi.

Sihtasutuse juhatuse esimees hindas oma vastuses toimunud auditit sihtasutusele edasise tegevuse ja arengu osas kasulikuks. Samuti kommenteeris esimees aruandes toodud fakte ja järeldusi, millest tulenevalt on aruande lõppversioonis tehtud mõned täiendused ja parandused.

Sisukord

SISSEJUHATUS 5

1. LAENUDE ADMINISTREERIMINE 11

1.1. Ülevaade antud laenudest 11
1.2. Intressita laenud krediidi- ja finantseerimisasutustele 12
1.3. Otselaenude administreerimine 12
1.4. Laenud pankade ja finantseerimisasutuste vahendusel 17
1.5. Laenude andmine hoiu-laenuühistutele 18
1.6. Laenude ja nõuete allahindlus 21

2. LAENUDE TAGAMINE 23

3. MUU TEGEVUS 29

3.1. Toetused ja stipendiumid 29
3.2. Toetus piimatootjatele 30

4. TEHINGUD SEOTUD OSAPOOLTEGA 31

PÕLLUMAJANDUSMINISTRI NING MAAELU EDENDAMISE SIHTASUTUSE JUHATUSE ESIMEHE JA NÕUKOGU ESIMEHE VASTUSED 32

Sissejuhatus

Riigikontroll auditeeris 2004. aasta tööplaani alusel Maaelu Edendamise Sihtasutuse majandustegevust.

Auditeeritud asutuseks oli Maaelu Edendamise Sihtasutus. Andmeid koguti ka Eesti Põllumajandus-Kaubanduskojast ja kahest hoiu-laenuühistust ning Eesti Pangast.

Auditeeritud periood oli 2003. aasta ja 2004. aasta I poolaasta. Üksikutel juhtudel hõlmas audit ka varasemat ja hilisemat perioodi.

Auditeerisid auditijuht Liisi Uder ja vanemaudiitor Saima Strenze.

Valdkonna ülevaade

Maaelu Edendamise Sihtasutus (edaspidi ka *MES* või *sihtasutus*) on eraõiguslik juriidiline isik, kelle asutaja on Eesti Vabariik ja asutajaõigusi teostab Põllumajandusministeerium.[1]

MES loodi 2001. aastal Maaelu Laenude Tagamise Sihtasutuse ning sihtasutuse Põllumajanduse ja Maaelu Krediteerimise Fond ühinemisega.

Sihtasutuse eesmärk on Eesti maapiirkondade majandusliku arengu toetamine ettevõtlust soodustavate sihtprogrammide rakendamise kaudu.[2] Eesmärkide saavutamiseks annab sihtasutus laene ja tagatisi, finantseerib maaettevõtlust toetavaid üritusi, osaleb äriühingutes, teeb koostööd teiste isikutega ning tehinguid ja muid toiminguid, mis on vajalikud eesmärkide saavutamiseks.[3]

Sihtasutus on kasumit mittetaotlev organisatsioon ning kasutab kogu majandustegevuse tulemi oma reservide ja põhikapitali suurendamiseks.[4] Rahaliste vahendite allikateks on riigieelarvelised eraldised, muud sihtotstarbelised eraldised, laenud ja võlakirjad, annetused ja toetused, majanduslikust tegevusest ja muudest allikatest laekunud vahendid.[5]

Sihtasutust juhivad 13-liikmeline nõukogu (esimees minister Jaan Õunapuu) ja kolmeliikmeline juhatus (esimees Raul Rosenberg). Sihtasutusel on kolm teenistust – klienditeenindus, juriidiline teenistus ning raamatupidamis- ja finantsteenistus –, kus kokku töötab kaheksa töötajat.

Maapiirkonnas tegutsevate ettevõtjate toetamiseks laenude andmise ja finantstehingute tagamise kaudu on sihtasutuse nõukogu aastateks 2000–2006 kinnitanud vastavad sihtprogrammid. Käesoleval ajal on väljatöötamisel sihtasutuse arengukava aastateks 2004–2010.

Oma tegevuse eesmärgi täitmiseks pakub sihtasutus erinevaid laene otse ning krediidi- ja finantsasutuste vahendusel, samuti tagatisi.

Vastavalt 01.05.2004. a kehtima hakanud uuele maaelu ja põllumajandusturu korraldamise seadusele annab sihtasutus teavitustoetust, maaettevõtluslaenu ja tagatisi, kusjuures taotluse menetlemise korra ning taotluse vormi kehtestab sihtasutuse nõukogu. Varem oli MES laenude ja tagatiste andmisel lähtunud sihtasutuste seadusest ning nüüdseks kehtivuse kaotanud ettevõtluse riikliku toetamise seadusest. Toetusi on antud nõukogu vastavate otsuste alusel.

---

[1] Põhikiri, I osa, p-d 1.3 ja 1.4
[2] Põhikiri, II osa, p 2.1
[3] Põhikiri, II osa, p 2.2
[4] Põhikiri, III osa, p 3.6
[5] Põhikiri, III osa, p 3.1

Sihtasutuse põhikirja ja muid olulisemaid regulatsioone ei ole veel viidud kooskõlla maaelu ja põllumajandusturu korraldamise seadusega.

Kogu tegutsemisaja kestel alates 1997. aastast (seisuga 30.06.2004) on sihtasutus koos eelkäijatega viinud oma sihtgrupi ettevõtjate kasutusse finantsvahendeid kokku 3,44 miljardit krooni, sh laenudena 2,17 ja tagatiste toel krediidiasutuste poolt finantseerituna 1,27 miljardit krooni.

Sihtasutuse 2003. aasta majandustegevuse kasum moodustas 3,8 miljonit krooni ning 2004. aasta eelarves on planeeritud kasum 5,1 miljonit krooni.

Laenude andmise üldtingimused

Laenude ja tagatiste andmise tingimused on kehtestanud sihtasutuse nõukogu.

Laenu saavad järgmiste valdkondade äriprojektid:

- põllumajandussaaduste tootmine,
- mesindus,
- ranna- ja sisevete kalapüük ning kalakasvatus,
- põllumajandussaadusi töötlev tööstus,
- põllumajandust varustav ettevõtlus,
- põllumajandust teenindav ettevõtlus,
- maaeluga seonduv mittepõllumajanduslik ettevõtlus.

Laenutingimused on järgmised:

- Laenutaotleja peab olema füüsilisest isikust ettevõtja või äriühing.
- Laenu ei saa taotleda tütarettevõtjad ning ettevõtjad, kelle aktsia- või osakapitalist kuulub tulumaksuseaduses sätestatud residentidele vähem kui 70%.
- Taotleja peab esitama sihtasutusele kõik omakapitali sissemakseid ja päritolu tõendavad dokumendid.
- Taotleja peab olema maksejõuline majandusüksus, käive ei tohi ületada taotluse esitamisele eelnenud aastal 100 miljonit krooni ja ettevõttes ei tohi töötada rohkem kui 80 inimest.
- Krediteeritava tegevuse koht peab asuma maapiirkonnas.
- Omafinantseering äriprojektis peab olema 25%.
- Ei krediteerita äriprojekte, mille eesmärgiks on kolmandate isikute poolt varem antud laenude tagasimaksmine.
- Ei krediteerita pahauskseid taotlejaid.
- Laenusumma minimaalne suurus on 5000 krooni ja maksimaalne 5% sihtasutuse põhikapitalist.
- Laenu tähtaeg on käibekapitali soetamiseks kuni üks aasta, tehnika ja muu vara soetamiseks viis aastat, mittepõllumajanduslikuks tootmiseks vajaliku maa ostuks ja hoone ehitamiseks kuni kümme aastat, põllumajanduslikuks kasutamiseks vajaliku maa ostmiseks ja hoone ehitamiseks kuni 25 aastat.
- Laenu tagastamise maksepuhkus on kuni viis aastat.
- Intressi määrab sihtasutuse nõukogu.
- Laen antakse Eesti kroonides.

- Laenaja on kohustatud informeerima sihtasutust olulistest majandussündmustest ning tema kohustused on fikseeritud laenulepingus.
- Tagatiste liigid on hüpoteek, ehitise kui vallasasja pant, registerpant, garantii, käendus ja leppetrahv. Teiste tagatiste aktsepteerimine toimub üksnes sihtasutuse nõukogu otsuse alusel. Sihtasutuse nõukogu kontrollib laenuressursi sihtotstarbelist ja efektiivset kasutamist. Juhatus esitab nõukogule aruanded kord kvartalis.
- Reeglite ebaselguse või mitmetähenduslikkuse korral annab reeglite lõpliku tõlgenduse fondi nõukogu.

Laenude ja tagatiste taotluste läbivaatamise ja otsustamise korraldus on kehtestatud krediteerimis-reeglitega ning eri laenutoodete ja tagatiste protseduurireeglitega.

Otselaenude andmine

Sihtasutus annab ise välja investeerimislaene ning käibekapitali laene.

Otselaenude puhul esitavad laenutaotlejad taotluse koos kõigi laenu saamiseks vajalike dokumentidega vahetult sihtasutusele. Need registreeritakse ning projektijuht kontrollib esitatud dokumentide täielikkust ja põhjalikkust, analüüsib taotleja finantsseisundit ja äriplaani, kontrollib tagatiste väärtust ning koostab seejärel otsuse projekti ja esitab dokumendid krediidikomiteele laenu andmise otsustamiseks. Kui otsustamise pädevus kuulub sihtasutuse nõukogule ja laenutaotlus on saanud krediidikomiteelt positiivse otsuse, esitab krediidikomitee laenutaotluse koos oma otsusega nõukogule.

Krediidiriskide üle otsustamine on sihtasutuses sätestatud järgmiselt. Krediidikomitee võib otsustada laenude ja tagatiste üle, mis moodustavad kuni 1% sihtasutuse omakapitali suurusest ühe ettevõtja või juriidilise isiku erinevate projektide kohta kokku. 1–5% sihtasutuse omakapitalist moodustavad laenud ja tagatised antakse välja nõukogu otsuse alusel. Üksikute laenude või tagatiste üle, mis ei ole suuremad kui 2 miljonit krooni, otsustab krediidikomitee. Kui taotletav laen ületab kaht miljonit krooni ja on saanud krediidikomiteelt positiivse otsuse, antakse krediidikomitee otsus nõukogule lõpliku otsuse tegemiseks.

Positiivse otsuse järel vormistab jurist laenulepingu, juhatuse liige allkirjastab selle ning seejärel kannab raamatupidamine laenu üle kliendile. Raamatupidamine jälgib maksete laekumist ning informeerib sellest projektijuhti. Lepingutingimuste täitmist kontrollib projektijuht.

Krediidi- ja finantseerimisasutuste vahendusel antavad laenud

Krediidi- ja finantseerimisasutuste vahendusel antavate laenude aluseks on koostöölepingud. Sel moel antakse ka investeerimislaene väikestele ja keskmise suurusega põllumajandustootjatele ja keskkonna-ohutuse tagamiseks, samuti kevadtöödeks ning ühel juhul on antud ka finantsraskustesse sattunud ettevõtte laenu.

Kui krediidiasutuste ja liisingufirmade krediidikomiteed on teinud otsuse laenu andmiseks, esitavad nad laenutaotlused koos koostööleppes loetletud vajalike dokumentidega sihtasutusele. Projektijuht registreerib taotluse laenubaasis, kontrollib selle vastavust koostööleppe tingimustele, analüüsib seda ning formuleerib ettepaneku sihtasutuse krediidikomiteele[6]. Kui tagatise suurus ületab krediidikomitee otsustuspädevust, kuid on saanud komiteelt positiivse otsuse, antakse taotlus lõpliku otsuse tegemiseks edasi nõukogule.

Kui taotlus saab positiivse otsuse, vormistab jurist pangaga laenulepingu. Juhatuse liige allkirjastab lepingu ja seejärel maksab raamatupidamine pangale laenu välja. Lepingu krediidisaajaga sõlmib pank.

[6] Sihtasutuse krediidikomiteesse kuuluvad kõik sihtasutuse juhatuse liikmed, lisaks veel jurist ja finantsjuht.

Maksete laekumist ning koostööleppejärgset aruandlust jälgivad projektijuht ja raamatupidaja.

Pärast laenu andmise või sellest keeldumise otsuse tegemist tagastab sihtasutus laenu taotlemise alusdokumendid taotlejale. Sihtasutusele jäävad koostöölepingus loetletud laenudokumendid.

Laenugraafiku muutmise krediidiasutuse taotlusel vormistab projektijuht. Laenude pikendamise ja intresside vähendamise kooskõlastab projektijuht krediidikomiteega.

Laenu andmine hoiu-laenuühistute tegevuse arendamiseks

Hoiu-laenuühistute laenutaotluste menetlemine on sarnane eespool toodud laenutaotluste menetlemise protsessiga. Erinevuseks on see, et tegelikult hoiu-laenuühistud ei ole esitanud andmeid üksikute laenuvõtjate kohta ning ressurss on eraldatud igale hoiu-laenuühistule ainult nõukogu otsuse alusel. Põhiliselt on sihtasutuse nõukogu otsustanud, kas hoiu-laenuühistule antavat laenusummat suurendatakse või vähendatakse, kord aastas pärast auditeeritud majandusaasta aruande esitamist.

Tagatiste andmine

Laenudele tagatise saamiseks esitavad krediidiasutused ja liisingufirmad sihtasutusele taotluse koos koostööleppes sätestatud dokumentidega. Tagatisi antakse krediidi- ja finantseerimisasutustega sõlmitud koostöölepingute alusel.

Sekretär registreerib taotluse kirjavahetuse registris ning suunab selle projektijuhile. Viimane kontrollib taotluse vastavust koostööleppele, analüüsib dokumente ja formuleerib ettepaneku krediidikomiteele. Krediidikomitee teeb otsuse ning vajaduse korral edastab selle nõukogule otsuse tegemiseks. Projektijuht registreerib taotluse ja otsuse garantiide andmebaasis ning sisestab sinna ka laenulepingu, maksegraafiku ja laenutagamislepingu tingimused.

Projektijuht edastab otsuse taotlejale. Jurist vormistab laenutagamislepingu. Juhatus allkirjastab lepingu. Krediidiasutus või liisingufirma sõlmib kliendiga laenulepingu ja väljastab laenu.

Garantiitasu arvete laekumist jälgib raamatupidaja. Projektijuht ja jurist jälgivad tagatislepingu tingimuste täitmist krediidiasutuselt või liisingufirmalt laekuva info põhjal. Samuti külastab projektijuht vajaduse korral probleemseid kliente ja täpsustab olukorda ning teeb juhatusele ettepanekuid edasise tegevuse kavandamisel.

Juhul kui laenuandja ja sihtasutus jõuavad järeldusele, et edasine laenu tagastamine laenusaaja poolt on võimatu, esitab laenuandja sihtasutusele koostööleppes sätestatud dokumendid ning sihtasutus on kohustatud pärast dokumentide saamist 15 päeva jooksul tasuma laenuandjale avansina 75% garantii-summast. Kui õnnestub laen sisse nõuda, tagastab laenuandja sihtasutusele avansi, kui aga ei õnnestu, tasub sihtasutus laenuandjale kogu garantiisumma.

Koostööleppe kohast kirjavahetust laenusaaja tagatiste realiseerimise perioodil korraldab jurist. Samuti teostab jurist krediidiasutuse laenu lõpparuande kontrolli ja hindamist ning esitab järeldused ja ette-panekud krediidikomiteele.

Toetuste andmine

Toetuste taotlused esitatakse sihtasutusele vabas vormis. Sihtasutuse juhatus vaatab taotlused läbi ja teeb otsuse koos Põllumajandusministeeriumi vastava komisjoniga. Nõukogu kinnitab juhatuse esitatud toetuste saajate nimekirja. Toetuse saajaga sõlmitakse leping. Toetuse saaja on kohustatud esitama sihtasutusele aruande toetuse kasutamise kohta ühe kuu jooksul pärast projekti lõppemist.

Stipendiumide maksmine

Vastavalt kokkuleppele koondab Põllumajandus-Kaubanduskoda (edaspidi ka PKK) koolidelt stipendiumi maksmise taotlused ja kontrollib stipendiumitaotlejate vastavust kriteeriumitele. MES

kandis varem koolidele mõeldud summad iga kuu üle PKK-le, nüüd kannab otse koolidele. PKK peab ka arvestust stipendiumi saavate õpilaste kohta ning esitab koondaruande MES-ile eelmise kuu stipendiumite kohta järgmise kuu 5. päevaks. Kui eelmisel kuul väljamakstud summa erines ülekantust, vähendatakse jooksval kuul ülekantavaid summasid. Stipendiumide administreerimise eest tasub MES PKK-le 25 000 krooni (lisaks käibemaks) kuus.

Kokku makstakse stipendiume 13 õppeasutuse õpilastele; neljas neist rohkem kui ühe eriala õppuritele.

Varasemad auditid

Riigikontroll ei ole varem Maaelu Edendamise Sihtasutuse majandustegevust auditeerinud. Samuti ei ole sihtasutuse tegevust auditeerinud Põllumajandusministeerium.

Sihtasutuse majandusaasta aruannetele on hinnangu andnud erinevad kas asutaja määratud või nõukogu valitud rahvusvaheliselt tegutsevad audiitorbürood. Auditi järeldusotsused on märkusteta ning nendes on piirdutud põhiliselt hinnangu andmisega aastaaruande vastavusele raamatupidamise seadusele. AS Deloitte & Touche on teinud 2003. a aastaaruande auditi.

Sihtasutusel puudub oma siseaudiitor, kuid OÜ Audiitorbüroo Õnne Kurvet on auditeerinud siht-asutust ajavahemikul 24.10.2003–13.01.2004. Audit hõlmas sihtasutuse tegevuse juriidilisi aluseid, nõukogu otsuste täitmise korraldust, sisekontrollisüsteemi analüüsi ning sihtasutuse vahendite ja tagatiste sihtotstarbelist kasutamist. Audiitor leidis, et üldiselt on sihtasutuse tegevus vastavuses püstitatud eesmärkidega. Auditi tulemusena tegi audiitor mõned ettepanekud, mida sihtasutus on ka täitma asunud.

Auditi iseloomustus

Auditi küsimused

Olulisemad küsimused, millele auditiga sooviti vastust saada, olid järgmised:

- Kas MES-i tegevus laenude ja täiendavate tagatiste andmisel ning toetuste maksmise korraldamisel arvestab asjakohastest seadustest, põhikirjast ja muudest õigusaktidest tulenevaid eesmärke ja nõudeid?
- Kas MES-i tegevus laenude andmisel, täiendaval tagamisel ja toetuste maksmise korraldamisel on vajalikul määral reguleeritud, kas selles tegevuses osalevate ametnike kohustused, vastutus ja õigused on piisavalt ja selgelt fikseeritud, kas sisekontrollisüsteem toimib tõhusalt?
- Kas väljastatud laene ja täiendavaid tagatisi on kasutatud sihipäraselt?
- Kas MES on loonud usaldusväärse ja toimiva laenu- ja laenutagamislepingute andmebaasi?
- Kas laenusaajad, pangad ja finantseerimisasutused ning toetuste taotlejad on esitanud MES-ile laenude ja täiendavate tagatiste saamiseks ning toetuste määramiseks kõik vajalikud dokumendid ja andmed?
- Kas MES-i töötajad on laenude ja täiendavate tagatiste ning toetuste saamise taotlusi põhjalikult analüüsinud ning kas kehtivaid regulatsioone eirates välja makstud laenud ja tagatissummad ning toetused on tagasi nõutud?
- Kas sihtasutus ja tema koostööpartnerid on täitnud kõiki koostöölepingutest tulenevaid nõudeid?
- Kas MES-i finantsvahendeid on kasutatud üksnes sihtasutuse põhikirjas ja muudes regulatsioonides sätestatud eesmärkidel?

Auditeeritud valim

Küsimustele vastuste saamiseks analüüsiti 2003. ja 2004. aastal 137 laenulepingut, 41 laenutagamislepingut ning toetuste maksmist 558 isikule.

Auditi valim saadi sihtasutuse andmebaasile tuginedes suuremate laenu- ja laenutagamislepingute ning suuremate toetuste saajate hulgast juhuvalikut tehes. Samuti hõlmas audit kõiki laenu- ja toetuste liike.

Valimi koostamise põhimõtted ja suurus võimaldavad juhtida auditileidude alusel Põllumajandusministeeriumi ja sihtasutuse tähelepanu puudustele ja anda soovitusi laenude ja täiendavate laenutagatiste andmise ning toetuste maksmise paremaks korraldamiseks.

1. Laenude administreerimine

1.1. Ülevaade antud laenudest

Sihtasutusel oli 31.12.2003. a seisuga kokku 1137 ja 30.06.2004. a seisuga 1081 kehtivat laenulepingut.

Tabel 1. Sihtasutuse laenud

	Laenuliik	Jääk seisuga 30.06.2004, kr	Jääk seisuga 31.12.2003, kr	Jääk seisuga 31.12.2002, kr
1.	Laenud finantseerimisasutuste vahendusel	417 664 024	470 994 867	389 528 094
2.	Otselaenud sihtasutusest	163 842 154	147 423 585	127 315 295
3.	Nõuded pankrotistunud pankade vastu	82 695 364	101 053 410	101 062 073
	Kokku	664 201 542	719 471 862	617 905 462

Allikas: Maaelu Edendamise Sihtasutus

Tabel 2. Laenude tähtajaline struktuur

Laenude tähtaeg	Jääk seisuga 30.06.2004, kr	Jääk seisuga 31.12.2003, kr	Jääk seisuga 31.12.2002, kr
Kuni 1 aasta	138 289 847	167 036 458	161 760 178
1 kuni 5 aastat	284 848 839	335 068 316	260 725 792
Üle 5 aasta	158 367 492	116 313 678	94 357 419
Nõuded pankrotistunud pankade vastu	82 695 364	101 053 410	101 062 073
Kokku	664 201 542	719 471 862	617 905 462

Allikas: Maaelu Edendamise Sihtasutus

Intressi mittekandvad laenud ja nõuded moodustasid 31.12.2003. a seisuga 158,9 miljonit krooni ja 30.06.2004. a seisuga 130,5 miljonit krooni, millest 82,7 miljonit olid nõuded pankrotistunud pankade vastu, 37,6 miljonit laenud krediidiasutustele vastavalt laenutoodetele ja 10,3 miljonit laenud, mille puhul on algatatud menetlus tagatisvara realiseerimiseks.

Laenude kogusumma, mille osas ei toimunud põhiosa tagasimakseid, moodustas 01.12.2003. a seisuga 193,5 miljonit krooni ja 30.06.2004. a seisuga 221,7 miljonit krooni.

Sihtasutuse laenualase tegevuse eesmärk on maapiirkonnas asuva ettevõtluse arendamine, tööhõive suurendamine või säilitamine ning ettevõtluse mitmekesistamine sihtotstarbeliste laenude andmise kaudu. Laenude prioriteedid on määranud kindlaks sihtasutuse nõukogu.

Nõukogu kinnitatud sihtotstarbeliste laenude andmise programmi järgi annab sihtprogrammi edukusele kord aastas hinnangu sihtasutuse nõukogu ning tulemused avalikustatakse sihtasutuse kodulehel. Sihtasutuses ei ole kindlaks määratud, milliste näitajate põhjal laenamise tulemuse edukust hinnatakse, ja tegelikult ei ole laenude edukust ka hinnatud.

Sihtasutusel ei ole informatsiooni, kuidas on maapiirkondades sihtasutuse laenude kasutamise tulemusena tegelikult suurenenud või säilinud tööhõive, kas ja kui palju on kasvanud omavalitsuste maksubaas, kas ja kuidas on paranenud infrastruktuur jne.

Sihtasutuses on kindlaks määramata vastutus sisekontrollisüsteemi väljaarendamise ja toimimise eest laenutegevuses.

1.2. Intressita laenud krediidi- ja finantseerimisasutustele

Sihtasutus on andnud krediidi- ja finantseerimisasutustele 0% intressimääraga laene edasilaenamiseks. 31.12.2003. a seisuga oli 0% intressimääraga antud laenu neljale krediidi- ja finantseerimisasutusele ning ühele hoiu-laenuühistule, kokku 42,2 miljonit krooni, mis oli väljastatud 62 lepingu alusel.

Tabel 3. Krediidi- ja finantseerimisasutustele antud 0% intressimääraga laenud 30.06.2004. a seisuga

	Krediidi- või finantseerimisasutus	Lepingute arv	Summa (kr)
1.	Eesti Ühispank	38	10 796 891
2.	Hansapank	14	9 480 183
3.	Hansa Liising	1	3 654 230
4.	Tallinna Äripank	5	13 585 487
5.	Kehtna Hoiu-Laenuühistu	1	70 000
	Kokku	59	37 586 791

Allikas: Maaelu Edendamise Sihtasutus

Sihtasutus on andnud alates 2002. aastast krediidi- ja finantseerimisasutustele vähese tähtsusega riigiabi intressita laenuressursi näol (konkurentsiseadus, § 30¹ lg 1). Sihtasutuse põhikiri ega nõukogu kinnitatud laenutingimused ei sätesta intressita laenu andmist nimetatud asutustele. Ka ei ole sihtasutus esitanud aruannet Rahandusministeeriumile vähese tähtsusega abi andmisest krediidi- ja finantseerimisasutustele, nagu sätestab konkurentsiseaduse § 33 lõige 4.

Rahandusministeeriumi ametnikud selgitasid, et sihtasutus oli nimetatud küsimuses pöördunud ka Rahandusministeeriumi poole, kuid sealt leiti, et tegu pole vähese tähtsusega abiga, kuna sihtasutus väitis, et laenu antakse 3,5%, mitte aga 0% intressimääraga.

1.3. Otselaenude administreerimine

Auditi käigus tutvus audiitor 40 otselaenulepinguga, mille alusel oli sihtasutus väljastanud laene 75,9 miljoni krooni ulatuses.

Laenude andmine kehtestatust erinevatel tingimustel

Auditeerimisel selgus, et investeerimislaenu andmisel maa ostuks ei olnud mõnel juhul kinni peetud sihtasutuse nõukogu kehtestatud laenutingimustest.

Ehkki laenutaotluste ja -lepingute järgi oli laenu eesmärk kinnistu ostmine, oli tegelikult antud laenu ka muuks otstarbeks, nt lautade renoveerimiseks, ehitiste ostuks, uue tehnoloogia soetamiseks, investeerimistegevuseks. Ühel juhul oli antud kaks miljonit krooni laenu seoses kinnistute ümber-hindlusega, kusjuures laenu suuruse määramise alusdokumendid puudusid.

Sihtasutuse töötajate selgituse kohaselt ei olegi mõned laenud väljastatud maa ostuks, vaid on antud teadlikult muuks otstarbeks. Seoses Eesti ühinemisega EL-iga oli maamajanduse huvides ära kasutada kogu Eestile suunatud EL-i liitumiseelsete abiprogrammide raha. Sellest lähtuvalt oli sihtasutusele püstitatud eesmärk kõiki võimalusi kasutades finantseerida maaettevõtjaid, et tagada neile EL-i liitumiseelse abiprogrammi raames nõutava omafinantseeringu olemasolu. Vastavat teemat olevat korduvalt arutatud sihtasutuse nõukogus ja Põllumajandusministeeriumi juures regulaarselt koos käivas põllumajanduse ja maaelu arengu nõukogus. Küll aga ei sätesta sihtasutuse laenutegevusalased regulatsioonid neid seisukohti.

Mõnel juhul oli sihtasutuse nõukogu või krediidikomitee oma otsusega kinnitanud laenusaajale krediidilimiidi üldsumma ning laen oli väljastatud selle limiidi piires ilma laenu alusdokumentides ostetavaid kinnistuid nimeliselt näitamata.

Paljudel juhtudel puudusid andmed selle kohta, kas või millised kinnistud väljastatud laenu eest osteti ning milline oli ostuhind. Laen oli kantud laenusaaja arvelduskontole. Neil juhtudel ei olnud laenu andmise aluseks olevate dokumentide põhjal võimalik kindlaks määrata, kas laenu kasutati sihipäraselt ning kas kogu investeeringut oli finantseeritud laenu arvel maksimaalselt 75% ulatuses, kuna puudusid andmed investeeringu maksumuse kohta. Selliseid laene oli väljastatud 34,2 miljoni krooni ulatuses.

Sihtasutuse töötajate selgituste järgi on raha kantud laenusaaja arvelduskontole juhul, kui laenusaaja on kinnistud soetanud omavahenditest, teades eelnevalt, et sihtasutus on talle eraldanud krediidilimiidi. Põhjuseks olevat osal juhtudel ka ostetavate kinnistute suur arv. Iga kinnistu müük ja ost olevat toimunud eri ajal või olevat kinnistutel olnud palju omanikke, kelle üheaegne notaribüroosse kutsumine olevat tehniliselt võimatu. Mõnel juhul olevat ka ostetavad kinnistud olnud koormatud hüpoteekidega (tihti riigi kasuks), mis ei sobi sihtasutusele laenutagatiseks. Neil juhtudel olevat sihtasutus piirdunud ühe või paari laenulepingu sõlmimisega ja pantinud laenaja omanduses olevad kinnistud vastavalt nende turuväärtusele ning andnud laenu 75% turuväärtusest. Kuidas oli määratud ettevõtjale krediidilimiit ilma kinnistu ostuhinda tõendavate laenu saamise alusdokumentideta, auditi käigus ei selgunud.

Mõningatel juhtudel võivat sihtasutuse töötajate selgituse kohaselt omafinantseering olla alla 25% seetõttu, et sihtasutus on püüdnud väljastatud laenu siduda kinnistute turuhinnaga, mitte ostu-müügitehingus fikseeritud summaga, mis on ostja ja müüja vaheline kokkulepe. Turuhinna määramiseks on nõutud laenajatelt hindamisakte. Turuhinna suurenemisel on võimaldatud ka laenusumma suurenemist või vastupidisel juhul on nõutud lisatagatiste seadmist. Laenu andmise tingimused aga ei sätesta laenu andmist 75% ulatuses kinnistu turuväärtusest.

Neljal juhul oli antud laenu rohkem kui 75% investeeringu maksumusest. Neil juhtudel oli väljastatud laenu ettenähtust rohkem kokku 1,2 miljonit krooni. Sihtasutuse töötajate arvamuse kohaselt võivatki maaettevõtte arengut tervikuna üldjuhul vaadata kui äriprojekti, kus omafinantseeringu osa on enamjaolt väiksem kui 25%. Sihtasutuse laenuregulatsioonid seda seisukohta ei sisalda.

Eespool toodust järeldub, et sihtasutus ei ole auditeeritud perioodil maapiirkonna ettevõtjate krediteerimisel lähtunud nõukogu kinnitatud laenutingimustest.

Riigikontroll ei pea õigeks laenude andmist kehtestatust erinevatel tingimustel või investeeringu suurust teadmata.

Laenu andmine puudulike dokumentide alusel

Paljud laenud olid antud, kuigi puudusid laenu saamise olulised alusdokumendid. Sihtasutuse töötajate selgituse kohaselt ei ole laenajate puhul, kellega on sihtasutusel olnud pikemaajaline koostöö ning kellele ei ole piirdutud ainult otselaenude väljastamisega ja kes on alusdokumente esitanud juba varasemate laenude ja liisingute rahastamisel, laenuotsuse tegemisel iga laenu puhul kohaliku omavalitsuse arvamust nõutud. Muude dokumentide saamiseks olevat sihtasutus kasutanud elektroonilisi kanaleid (Krediidiinfo, Tasuja, Äriregistri teabesüsteem). Toimikute ülekoormamise vältimiseks paberdokumentidega, mis fikseerivad vaid mingi ajahetke asjaolusid, olevat elektrooniliste kanalite võimaluste avanedes loobutud info talletamisest.

Riigikontrolli hinnangul oleks otstarbekas tutvuda laenusaaja majandustegevuse tulemuste ja maksevõla andmetega konkreetsete laenulepingute sõlmimisel kogu laenulimiidi väljastamise perioodil ning teha selle kohta märge vastavas laenufailis.

Ebaselge otsustuspädevus

Ühele laenusaajale oli sihtasutus väljastanud laenu kuue lepingu alusel kinnistute ostuks kokku 3 130 000 krooni ilma nõukogu sellekohast otsust omamata. On tähelepanuväärne, et sihtasutusele esitatud laenu andmise alusdokumentide järgi moodustas tagatiste väärtus vaid 2 930 000 krooni. Sihtasutuses kehtivate otsustuspädevuste järgi kuulub üle kahe miljoni krooni suuruste laenude andmise otsustamine nõukogu pädevusse.

Sihtasutuse töötajate selgituste kohaselt on krediidikomitee laenu andmise otsustamisel lähtunud eraldi iga lepingu summast, millest ükski ei ületa kaht miljonit krooni, ja juhatuse otsustuspädevuse riskide kontsentreerumise piirmäärast (laenud ja tagatised) 1% sihtasutuse omakapitali suurusest ehk 5,2 miljonit krooni ühe ettevõtja või juriidilise isiku kohta. Nii olevat neile otsustuspädevust selgitanud nõukogu liikmed.

Sellisel juhul ei ole aga mingit tähtust reeglil, et krediidikomitee võib otsustada kuni kahe miljoni krooni suuruste laenude andmise üle.

Auditi jooksul (10.11.2004. a) otsustas nõukogu sõnastada reegli selliselt, et juhatuse otsustus-pädevuse limiit on kuni 1% sihtasutuse omakapitali suurusest ühe ettevõtja või juriidilise isiku erinevate projektide kohta kokku, sh ühe laenu või tagatise maksimaalne otsustuspädevus on kuni 2 miljonit krooni.

Laenuregulatsioonid ei sätesta nõudeid tagatiseks oleva vara väärtuse suuruse kohta võrreldes laenusummaga. Riigikontroll leiab, et see peaks olema kindlasti reguleeritud.

Aruannete esitamine laenu kasutamise perioodil

Kooskõlas laenulepinguga on laenusaaja kohustatud esitama sihtasutusele 30 päeva jooksul pärast vastava kvartali lõppu sihtasutuse nõuetele vastavas vormis koostatud ja Eesti Vabariigi õigusaktidega kooskõlas olevad äriühingu kvartalibilansi ja äriühingu kasumiaruande ning 180 päeva jooksul pärast majandusaasta lõppu auditeeritud aastaaruande. Üldjuhul laenusaajad neid aruandeid esitanud ei olnud. Sihtasutuse töötajate selgituse kohaselt jälgitakse auditeerimata aruandeid elektrooniliselt ja seda vaid neil juhtudel, kui on tekkinud tõrked intresside tasumisel.

Riigikontroll leiab, et laenusaaja kohta vajaliku teabe omamiseks on väga tähtis, et ta esitaks laenu kasutamise perioodil lepingus nõutud aruanded, sest esimesel viiel aastal antakse talle laenu põhiosa maksepuhkust ja laenu tagastamist ei toimu.

Laenulepingu kohaselt on laenusaaja kohustatud kindlustama laenu tagamiseks panditud vara kümne päeva jooksul arvates lepingu sõlmimise päevast sihtasutuse poolt aktsepteeritud kindlustusandja juures sihtasutust rahuldavatel tingimustel ja tagama kindlustuslepingu kehtivuse kuni lepingu lõppemiseni. Vara peab olema kindlustatud vähemalt taastamisväärtuse ulatuses ning vähemalt tule, vee, varguse ja vandalismi vastu. Soodustatud isikuks kindlustuslepingus peab olema märgitud sihtasutus.

Mõnel juhul ei olnud laenusaajad esitanud sihtasutusele ärakirja panditud vara kindlustuslepingust. Ka ei olnud sihtasutus määranud aktsepteeritavaid kindlustusandjaid. Selgituste järgi olevat loobutud kindlustusandjate määramisest, sest kindlustustegevus kuulub riigi poolt litsentseeritavate tegevus-alade hulka. Sihtasutuse nõukogu vastav otsus selle kohta puudus.

Ühel juhul oli sihtasutuse krediidikomitee andnud laenusaajale nõusoleku laenu tagatiseks oleval kinnistul teha 50 m³ küttepuid ja 20 tm metsamaterjali. Sihtasutusel ei olnud andmeid, kui palju võis selle tõttu langeda laenu tagatiseks oleva vara väärtus.

Laenude refinantseerimine

Vastavalt nõuetele ei krediteeri sihtasutus äriprojekte, mille eesmärgiks on kolmandate isikute poolt varem antud laenude tagasimaksmine. Fond võib nõukogu otsusel krediteerida äriprojekti, kus käibevahendite muretsemise eesmärgil on majanduslikult otstarbekas taotletava krediteerimise arvel kustutada või vähendada olemasolevaid laenukohustusi, mille tagastamise tähtaeg ei ole saabunud.

Sihtasutus ei olnud sellest nõudest mõnel juhul kinni pidanud. Nõukogu vastavate otsuste alusel oli sihtasutus võtnud üle pankade väljastatud laene juhul, kui laenusaajad ei olnud suutnud panga ees oma kohustusi täita.

Nõudeõiguse loovutamise lepinguga, mis on sõlmitud 19.12.2003. a, oli sihtasutus ostnud Hansapangalt nõude (laenu) ühe osaühingu vastu summas 1 525 055 krooni. Sihtasutus oli varem taganud pangale seda laenu. Sihtasutuse töötajate seletuste kohaselt välditi tagatislepingu alusel raha väljamaksmist ja ka laenusaaja varade sundrealiseerimist, mis oleks omakorda kaasa toonud sihtasutuse huvide kahjustamise. Sihtasutus oli tollele laenusaajale väljastanud ka viis miljonit krooni otselaene. Osaühingu omakapitali nõue oli 31.03.2003. a seisuga täitmata (miinus 2 235 514 krooni). Praegu toimub ettevõtte saneerimine. Äriseadustikust tulenev omakapitali nõue on ettevõttel senini täitmata.

Laenulepinguga oli sihtasutus 19.11.2002. a ostnud Hansapangalt ka ühe aktsiaseltsi laenu summas 13 miljonit krooni.

Katkestatud laenud

31.12.2003. a seisuga oli sihtasutus seoses laenusaajate intressitasumise kohustuse mittetäitmisega katkestanud 12 laenulepingut ning nõudnud laenude ennetähtaegset tagastamist. Laenujääk oli mainitud lepingute osas 15,6 miljonit krooni. Sihtasutusele oli jäänud laekumata intresse ligemale 393 000 krooni. Käesoleva aasta esimese kuue kuu jooksul olid mõned laenusaajad osaliselt intresse tasunud ning 30.06.2004. a seisuga moodustas laekumata intresside summa 191 800 krooni. 30.06.2004. a oli 10 lepingut kogusummas 11,6 miljonit krooni.

Katkestatud laenud olid väljastatud aastatel 2001–2003.

Sihtasutus ei olnud nende laenude andmisel järginud laenu väljastamise tingimusi, jättes nõudmata paljud vajalikud alusdokumendid. Puudusid kinnistute ostuhinnad, kohalike omavalitsuste arvamused laenusaaja majandustegevuse ja äriprojekti kohta, Tolli- ja Maksuameti tõendid maksevõlgnevuste puudumise kohta, tagatise kindlustuslepingud.

Laenude sissenõudmisel ilmnes, et tagatiste väärtused ei ole piisavad laenude tagastamiseks.

Ühe laenu puhul oli sihtasutusele esitatud laenu alusdokumentide järgi tagatise väärtus 1,4 miljoni krooni võrra väiksem väljastatud laenusummast.

Sihtasutus ei ole teostanud tagatiste väärtuste kontrolli.

Näiteks oli ühel osaühingul laenujääk 31.12.2003. a seisuga 0,9 miljonit krooni ning tagatise väärtus sihtasutuse andmetel 1,7 miljonit krooni. Advokaadibüroo Bachmann & Partnerid 09.03.2004. a kirjast aga selgub, et laenu tagatiseks olev kinnistu ei kujuta endast arvestatavat rahalist väärtust.

Ühe teise osaühinguga oli sihtasutus 25.02.2002. a sõlminud laenulepingu 1,2 miljoni krooni suuruse laenu väljastamiseks. Raha oli osaühingule üle kantud 01.03.2002. a. Äriregistri andmetel on osaühing seoses majandusaasta aruande esitamata jätmisega saanud 06.02.2002. a hoiatuse, kustutatud äriregistrist 26.09.2002. a ning tegevuse jätkamise kanne on tehtud 29.01.2003. a.

Kõigi katkestatud laenude puhul ei olnud laenusaajad esitanud sihtasutusele laenu kasutamise perioodil laenulepingu tingimustest tulenevaid kohustuslikke aruandeid. Sihtasutus ei olnud seda ka nõudnud.

Hilisemast kirjavahetusest laenusaajatega nähtub, et nad ei olnud äriplaani rakendamisega alustanudki.

Katkestatud laenudest oli antud neli laenu summas 7,6 miljonit krooni puhkemajanduse arendamiseks. Kusjuures neist kahe ettevõtja asukoht on äriregistri järgi Tallinnas ühel aadressil. Investeeringud oli kavandatud teha ühte maapiirkonda.

Krediteeritava tegevuse tegevuskoht (majandusüksus) peab asuma maapiirkonnas. Kui taotleja mõni tegevuskoht ei asu maapiirkonnas, peab taotluse esitaja tagama iga tegevuskoha iseseisva finants-arvestuse ja -analüüsi. Nimetatud nõuetes võib erandeid teha ainult fondi nõukogu.

Sihtasutus ei ole seda nõuet täitnud. Ka puuduvad vastavad nõukogu otsused sellekohaste erandite tegemise kohta. Nõukogu ei olnud ka katkestatud laenudega seotud küsimusi oma koosolekutel arutanud.

Ettepanek põllumajandusministrile

- Anda sihtasutuse nõukogu liikmetele alljärgnevad korraldused ja kontrollida nende täitmist.
  - Lahendada koostöös Rahandusministeeriumiga küsimus krediteerimis- ja finantseerimis-asutustele tasuta ressursi eraldamisest vastavalt konkurentsiseadusele.
  - Kehtestada maaelu ja põllumajandusturu korraldamise seaduse sätteid arvestades uued nõuded maaettevõtluslaenu ja tagatise saamiseks.
  - Vaadata läbi kõik laenutoodete tingimused ja täpsustada neid auditiaruandes toodud leide ja järeldusi arvestades.
  - Analüüsida sihtasutuse maaettevõtjatele antud laenude kasutamise tulemuslikkust. Nõuda juhatuselt vähemalt kord aastas üksikasjalikku aruannet maaettevõtjatele antud laenude kasutamise kohta koos laenu kasutamise tulemustega ning anda sellele hinnang.

Ettepanekud sihtasutuse nõukogule

- Vaadata läbi otselaenude lepingute tingimused laenu kasutamise perioodil laenusaajate aruandluse osas, pöörates erilist tähelepanu pikaajalistele laenudele, mille osas ei toimu esimese viie aasta jooksul põhiosa tagastamist.
- Vaadata läbi nõukogu koosolekul juhatuse poolt üksikute laenude andmine nõukogu otsuseid eirates ja anda hinnang nende juhtude kohta.
- Vaadata läbi intresside saamine laenudelt, mille puhul nõukogu ei ole kinnitanud krediidi- ja finantseerimisasutustele ressursi tasuta laenamist, kuid juhatuse sõlmitud lepingute järgi on ressurss antud pankadele tasuta.

Ettepanekud sihtasutuse juhatusele

- Laenude väljastamisel maaettevõtjatele järgida rangelt krediteerimisreegleid, eri laenutoodete tingimusi, laenulepingute täitmist.
- Maaettevõtjatele investeerimislaenu andmisel maa ostuks järgida nõukogu kehtestatud laenu tingimusi, nõudes kõigi vajalike dokumentide ning laenu kasutamise perioodil aruannete esitamist.
- Juhul kui laenusaaja ei asu maapiirkonnas, kuid investeerib maapiirkonda, nõuda eraldi arvestuse pidamist investeeringu kohta.
- Laenude andmisel nõuda alati 25% omafinantseeringu olemasolu.

- Laenude andmisel maa ostuks selgitada lähtuvalt ostu-müügilepingutest välja kõigi kinnistute täpsed ostuhinnad ja võtta need arvesse laenusumma määramisel.
- Laenu andmisel nõuda omavalitsuste arvamusi ettevõtja majandustegevuse kohta.
- Teha regulaarselt maaettevõtjate äriprojektide edenemise ülevaatusi, samuti laenude tagatiseks oleva vara ülevaatusi nende väärtuse üle otsustamiseks.
- Teostada 31.12.2004. a seisuga väljastatud otselaenude inventuur laenutoodete lõikes. Kõigi maa ostu laenude puhul selgitada välja ostetud kinnistud ja nende ostuhinnad ning määrata põhjendatud laenusumma. Teha vajaduse korral ettepanek laenu saajatele laenusumma muutmiseks.

1.4. Laenud pankade ja finantseerimisasutuste vahendusel

Sihtasutus oli sõlminud koostöölepingud laenude väljastamiseks järgmiste pankade ja finantseerimisasutustega: Hansapank, Eesti Ühispank ja Ühisliising, Eesti Krediidipank, Tallinna Äripank, Optiva Liising, Foreksliising ja Forekspank. Lepingud olid sõlmitud aastatel 1998–2000.

Koostöölepingud reguleerivad suhteid, mis tekivad osapoolte vahel seoses maapiirkondades tegutsevate isikute majandustegevuse finantseerimisega pankade ja finantseerimisasutuste vahendusel sihtasutuse vahendite arvel. Edasilaenavad institutsioonid on võtnud tavaliselt krediidiriski enda kanda. Sihtasutuse risk on piiratud laenude tagamiseks antavate garantiidega.

Auditi käigus tutvus audiitor 25 väikese ja keskmise põllumajandustootja laenu, 7 keskkonnaohutuse tagamise laenu, 7 kevadtööde laenu ning 13 finantsraskustesse sattunud ettevõtja laenu dokumentidega.

Auditeerimise käigus selgus, et pangad ja finantseerimisasutused ei olnud täitnud korrektselt koostöölepingutes sätestatud kohustusi sihtasutuse ees ning viimane ei olnud enamikul juhtudel nende täitmist ka nõudnud.

Koostöölepingust lähtuvalt ei tagasta sihtasutus pärast laenu andmise otsuse tegemist finantseerijale tolle kirjalikku pöördumist, taotlust, otsuse väljavõtet ega krediiditaotleja elu- või asukohajärgse omavalitsuse hinnangut taotleja majandustegevusele ja äriprojektile. Auditeerimisel ilmnes, et sihtasutusel ei ole pankade ja finantseerimisasutuste vahendusel antud laenude osas kohalike omavalitsuste hinnanguid krediiditaotleja majandustegevuse ja äriprojekti kohta.

Finantseerija peab sihtasutusele esitama igas kvartalis, kvartali esimese kuu 15. kuupäevaks terve rea aruandeid, näiteks eelmise kvartali bilansi, laenude kasutamise aruande jne. Tegelikult ei olnud finantseerijad esitanud sihtasutusele koostöölepingus nõutud aruandeid. Sihtasutus ei olnud neid ka nõudnud. Sihtasutuse töötajad selgitasid, et liigne dokumentatsioon on kulukas ning ülevaade finantseerijate kasutuses olevatest ressurssidest ja nende sihtotstarbest on olemas esitatud laenutaotluste näol.

Vastavalt koostöölepingule on sihtasutusel õigus kontrollida laenude sihtotstarbelist kasutamist ja nõuda finantseerijalt krediidisaajate kohta dokumentide esitamist, sh tutvuda nende dokumentidega finantseerija juures kohapeal, teatades oma soovist ette vähemalt kolm päeva. Auditeeritud perioodil oli sihtasutus kirja teel nõudnud informatsiooni kõigest kolme laenulepingu kohta.

Kui finantseerija regulaarselt (vähemalt kolmel korral) rikub lepingu tingimusi või pangal jäävad kas või üks kord täitmata Eesti Panga kehtestatud pangandusalased normatiivid, on sihtasutusel õigus peatada selle finantseerija finantseerimine ja leping temaga lõpetada, teatades sellest ette vähemalt viis päeva. Sihtasutus ei olnud auditeeritud perioodil mainitud põhjusel lepinguid peatanud.

Sihtasutus võib lepingutingimusi regulaarselt rikkunud finantseerijalt nõuda leppetrahvi summas 50 000 krooni, näidates ära selle maksmise tähtaja. Kuigi finantseerijad olid regulaarselt rikkunud lepingutingimusi, jättes esitamata lepingus sätestatud aruanded, ei olnud sihtasutus leppetrahve nõudnud.

Sihtasutuse töötajate selgituste kohaselt on sihtasutuse põhieesmärk maapiirkonnas tegutsevate ettevõtjate aitamine majandustegevuse arendamiseks vajalike finantsressursside saamisel ja selleks on vaja teha pankadega head ja paindlikku koostööd, mitte aga formaalsetel põhjustel neile trahvinõudeid esitada. Auditeeritud perioodil ei olnud sihtasutuse nõukogu oma koosolekutel arutanud koostööpartnerite poolset koostöölepingute tingimuste täitmist.

Keskkonnaohutuse tagamise laenu ja kevadtööde laenu oli nõukogu otsusega lubatud väljastada 2002. aasta jooksul, kuid krediidikomitee otsusega oli mainitud laene väljastatud ka 2003. aastal, keskkonnaohutuse tagamise laenu 2,2 ja kevadtööde laenu 0,5 miljonit krooni.

Finantsraskustesse sattunud ettevõtte laenu (Rapla Dairy pankrot) võisid nõukogu kinnitatud laenutingimustega saada eraõiguslikud äriühingud ja füüsilisest isikust ettevõtjad, kes olid 01.12.2002. a seisuga kantud võlanõudjate nimekirja. Tegelikult oli laen väljastatud hiljem koostatud võlanõudjate nimekirja alusel (15.01.2003. a seisuga).

Ettepanek põllumajandusministrile

- Anda sihtasutuse nõukogu liikmetele korraldus sõlmida viimastel aastatel õigusaktides toimunud muudatusi arvesse võttes krediidi- ja finantseerimisasutustega uued koostöölepingud ja kontrollida selle täitmist.

Ettepanek sihtasutuse nõukogule

- Nõuda juhatuselt ülevaate esitamist koostööpartnerite poolt koostöölepingute tingimuste täitmise kohta ja võtta vastu sellekohased otsused vältimaks koostöölepingute tingimuste rikkumist.

Ettepanekud sihtasutuse juhatusele

- Jälgida krediidi- ja finantseerimisasutuste poolt koostöölepingute täitmist ning lepingute tingimuste mittetäitmisel rakendada ettenähtud sanktsioone.
- Teostada 31.12.2004. a seisuga krediidi- ja finantseerimisasutuste vahendusel väljastatud laenude inventuur.
- Selgitada välja Rapla Dairy AS-i võlausaldajate nõuded 01.12.2002. a seisuga ja vastavalt tulemustele vaadata läbi laenulepingud väljastatud laenude põhjendatuse osas.

1.5. Laenude andmine hoiu-laenuühistutele

Sihtasutus oli sõlminud koostöölepingud reguleerimaks suhteid hoiu-laenuühistutega seoses maapiirkondades tegutsevate isikute majandustegevuse finantseerimisega sihtasutuse vahendite arvel.

Hoiu-laenuühistutele laenab sihtasutus ressurssi 3,5% intressimääraga aastas. Laenusumma piirsuuruseks on 1,5-kordne hoiu-laenuühistu omakapital. Laen on tagatiseta.

30.06.2004. a seisuga oli sihtasutusel üheksa hoiu-laenuühistuga 32 laenulepingut laenude jäägiga kokku 23,4 miljonit krooni. Laenuintresse oli sihtasutusele hoiu-laenuühistutelt laekunud 2003. aastal 352 800 krooni ja 2004. aastal 30. juuni seisuga 339 100 krooni.

Auditeerimisel ilmnes, et sihtasutus ei olnud hoiu-laenuühistutele ressursi eraldamisel lähtunud ühistutega sõlmitud lepingu nõuetest.

Kuigi sihtasutus on kohustatud jätma endale osa laenusaajat puudutavast dokumentatsioonist, näiteks ühistu pöördumise, krediiditaotleja elu- või asukohajärgse kohaliku omavalitsuse hinnangu taotleja majandustegevusele ja äriprojektile, ei olnud neid dokumente sihtasutusel esitada.

Neli hoiu-laenuühistut olid esitanud sihtasutusele 01.10.2003. a ühise kirja ettepanekuga suurendada nende kasutuses olevat laenusummat. 2004. aastal oli antud laenuressurssi hoiu-laenuühistutele isegi ilma neilt sellekohast taotlust saamata. Sihtasutuse nõukogu oli vastu võtnud otsuse suurendada hoiu-laenuühistute kasutusse antavat ressurssi 9,65 miljoni krooni võrra ning juhatus oli selle ühistutele laiali jaganud ilma viimastelt taotlusi ootamata.

Ka ei olnud ühistud esitanud ja sihtasutus nõudnud kvartaalseid aruandeid, mis pidanuks sisaldama nii üldist laenude kasutamise aruannet kui laenude kasutamist tegevusvaldkonniti jms.

Kooskõlas sihtasutuse nõukogu vastavate otsustega antakse laenu hoiu-laenuühistutele oma piirkonna väikeettevõtjatele ja FIE-dele (ühistu liikmed) edasilaenamiseks. Kuna sihtasutus ei ole saanud hoiu-laenuühistutelt koostöölepingus sätestatud aruandeid, ei olnud võimalik kindlaks teha, kas laenu-ressurssi oli kasutatud sihipäraselt.

Laenulepingutega tutvumisel selgus, et kaheksa lepingut laenu kogusummaga 5 490 000 krooni oli 2003. aastal väljastatud tagastamise tähtajaga 2008. aastal, s.o tähtajaga viis aastat. Sihtasutuse nõukogu otsuse kohaselt antakse laenu kuni kolmeks aastaks. Laenulepingutele lisatud maksegraafikute alusel kuulusid laenud tagastamisele 2006. aastal ehk kolme aasta jooksul. Sihtasutuse töötajate selgituse kohaselt olid laenulepingutes näidatud laenu tagastamise tähtajad ekslikud ning need parandatakse.

Mõningatel juhtudel oli laenu tagastamise ja intresside tasumise graafikuid muudetud, pikendades laenu tagastamist. Selleks puudusid hoiu-laenuühistute vastavad taotlused ja põhjendused.

Probleeme oli ka lepingute allkirjastamisega. Nimelt oli laenulepingud Kehtna Hoiu-Laenuühistuga allkirjastanud sihtasutuse juhatuse liige, kes oli samal ajal ka laenu saanud hoiu-laenuühistu juhatuse liige. Laenu jääk oli 30.06.2004. a seisuga 4,9 miljonit krooni.

Hoiu-laenuühistud ei olnud sihtasutusele esitatud majandustegevuse aastaaruannetes selgitanud, kuidas on sihtasutuselt saadud ressurssi kasutatud. Tegevusaruannetest nähtub, et laene oli antud näiteks eluaseme soetamiseks, turismireisiks, õppemaksu tasumiseks, kodutehnika ostuks. Sihtasutus ei olnud välja selgitanud, kas mainitud laene oli antud ka sihtasutuse ressursi arvelt. Ka ei olnud sihtasutus soovitanud hoiu-laenuühistutel selgitada majandustegevuse aastaaruannetes laenuressursi kasutamist.

Vastavalt koostöölepingule on sihtasutusel õigus kontrollida laenude sihtotstarbelist kasutamist ja nõuda finantseerijalt krediidisaajate kohta dokumentide esitamist, sh tutvuda nende dokumentidega finantseerija juures kohapeal, teatades oma soovist ette vähemalt kolm päeva. Auditeeritud perioodil ei olnud sihtasutus seda õigust kasutanud ega teostanud hoiu-laenuühistute kohapealset kontrolli. Auditeerimise ajal alustasid sihtasutuse töötajad hoiu-laenuühistute kohapealset kontrolli.

Auditi käigus tutvus audiitor kahes hoiu-laenuühistus sihtasutuse eraldatud raha kasutamisega. Ilmnes, et laene ei olnud väljastatud üksnes ettevõtluse toetamiseks, vaid suures osas oli väljastatud laene ka eratarbimiseks.

Kui finantseerija rikub lepingu tingimusi või hoiu-laenuühistul jäävad kas või üks kord täitmata hoiu-laenuühistute seadusest tulenevad piirangud ja normatiivid, on sihtasutusel õigus peatada sellise finantseerija finantseerimine ja leping temaga lõpetada, teatades sellest ette vähemalt viis päeva. Lisaks võib sihtasutus lepingu tingimusi regulaarselt rikkunud finantseerijalt nõuda leppetrahvi

summas 50 000 krooni, näidates ära selle maksmise tähtaja. Sihtasutus ei olnud hoiu-laenuühistute tegevust analüüsinud ja sel põhjusel lepinguid peatanud.

Kuigi hoiu-laenuühistud olid auditeeritud perioodil regulaarselt rikkunud lepingu tingimusi, jättes esitamata lepingus sätestatud aruanded, ei olnud sihtasutus leppetrahve nõudnud.

Vaid 2002. aastal oli Saaremaa Hoiu-Laenuühistult nõutud koostöölepingu tingimuste rikkumise pärast 4000 krooni trahvi.

Piirangute ületamine

Vastavalt sihtasutuse nõukogu otsusele võib anda hoiu-laenuühistutele laenu omakapitali 1,5-kordses suuruses. Kolme ühistu puhul oli teatud ajaperioodil talle antud laenu summa ettenähtud määrast suurem. Näiteks 30.06.2004. a seisuga oli mainitud kolme hoiu-laenuühistu kasutuses sihtasutuse raha ettenähtust rohkem 1 584 166 krooni. Hoiu-laenuühistutega sõlmitud laenulepingutes puuduvad sanktsioonid juhuks, kui kapitalikriteeriumid on täitmata.

Sihtasutuse töötajate selgituste järgi olevat sihtasutus laenajate kohta andmeid nõudnud 2000. aastal, kuid arvesse võttes oluliste probleemide puudumist ning seda, et sihtasutuse juhatuse liige kuulus Hoiu-Laenuühistute Liitu, ei olevat hoiu-laenuühistutelt lepingutingimuste täitmist nõutud ega sanktsioone rakendatud.

Sisuliselt on antud laenu hoiu-laenuühistutele nende tegevuse arendamiseks, kuid sihtasutuse põhikiri ja sihtprogrammid ei sätesta kohustusi hoiu-laenuühistute tegevuse arendamisel. Sellise võimaluse näeb ette aga alates käesoleva aasta maist kehtiv maaelu ja põllumajandusturu korraldamise seadus.

Riigikontroll leiab, et hoiu-laenuühistutele sihtasutuse raha laenamine on seotud suure riskiga. Hoiu-laenuühistute puhul on oluliseks probleemiks finantsvahendusega tegeleva ettevõtte kohta väike omakapital, mis peaks katma laenutegevusest tulenevaid riske. Ei ole välistatud, et hoiu-laenuühistud võivad näidata oma majandustegevuse tulemusi paremana, tehes seda laenutegevuse juurde kuuluvate tavapäraste protseduurireeglite eiramisega. Hoiu-laenuühistutel puudub laenude allahindamise metoodika ja reservide kogumine võimalike kahjumite katmiseks tulevikus. Samas, nagu nähtub majandustegevuse aastaaruannetest, väljamakseid tuludest osanikele tehakse. Samuti suurendab riski ka väikese omakapitali juures seadusest tulenev õigus osta igal ajal tagasi osakuid ja praktiliste lahendite puudumine maksevõime säilitamiseks. Hoiu-laenuühistute tegevuse üle puudub operatiivne väliskontroll. Käesoleva auditi leiud näitavad, et sihtasutus ei ole piisavalt teostanud järelevalvet hoiu-laenuühistute ega neile antud laenude üle.

Ettepanek põllumajandusministrile

- Anda sihtasutuse nõukogu liikmetele korraldus sõlmida hoiu-laenuühistutega uued koostöö-lepingud, mis oleksid kooskõlas maaelu ja põllumajandusturu korralduse seadusega ning viimastel aastatel seadustes toimunud muudatustega, ning kontrollida selle täitmist.

Ettepanekud sihtasutuse nõukogule

- Kohustada juhatust sisse nõudma hoiu-laenuühistutelt 1,5-kordset omakapitali suurust ületavad laenusummad.

- Nõuda juhatuselt kõigis hoiu-laenuühistutes sihtasutuse ressursi sihipärase kasutamise kontrollimist ja mittesihipärase kasutamise ilmnemisel nõuda laenu tagasimaksmist ning rakendada sanktsioone.

Ettepanek sihtasutuse juhatusele

- Hoiu-laenuühistute majandustegevuse aruannetes nõuda sihtasutuse ressursi kasutamise kohta vajaliku teabe esitamist.

1.6. Laenude ja nõuete allahindlus

Sihtasutuse nõukogu kehtestatud krediidiriskide hindamise, juhtimise ja kontrollimise üldiste põhimõtete alusel oli juhatus 17.12.2003. a kinnitanud riskide hindamise ja kahjumite reservi moodustamise juhendi. Juhend sätestab sihtasutusesisese korralduse laenude ja finantseerimisasutustele nende klientide kohustuste täitmise tagamiseks antud täiendavate tagatiste kvaliteedi ja nendega seotud riskide hindamiseks ning sellest lähtuvaks sihtasutuse portfelli klassifitseerimiseks.

Sihtasutus rakendab laenunõuete tõenäolise laekumise kajastamiseks üldist ja spetsiifilist allahindlust.

Rakendatavad allahindluse määrad on kehtestatud eelkõige kliendi üldisele finantsolukorrale ning turuseisundile tuginedes.

Laenude klassifitseerimisel oli käsitletud eraldi laene finantseerimisasutustele, sihtasutuse riskiga otselaene ja sihtasutuse poolt finantseerimisasutustele kliendi kohustuste täitmise tagamiseks antud täiendavaid tagatisi.

Üldist allahindluse määra kasutatakse selliste laenujääkide katmiseks, mille osas spetsiifilist allahindluse määra pole kehtestatud. See sisaldab allahindlust, mis on moodustatud edasi laenavate pankade ja sihtasutuse riskiga kohustuste võimaliku mittetäitmise puhuks.

Laenude provisjonimäärad on kehtestatud sõltuvalt finantseerimisasutuse reitingust vahemikus 1–20% laenu põhivõla või tagatise jäägist.[21]

Laenude ja tagatiste jälgimisel saadava informatsiooni alusel hinnatakse riske igas kvartalis või kui muutused laenuvõtja olukorras nõuavad, muudetakse kohe allahindluse määra.

Riskide hindamise tulemuste klassifitseerimisel kasutatakse viit kategooriat: korras, jälgitav, kahtlane, kardetav ja kahjum.

Vastavalt riigi raamatupidamise üldeeskirja (edaspidi ka RRÜ) § 37 lg 1 arvestatakse nõuete hindamisel ligikaudsel meetodil (üldise allahindluse põhimõttel) muude asjaolude kõrval ka varasemate perioodide kogemust. Sihtasutus ei olnud garantiieraldise ja allahindluse määramisel varasemat kogemust arvesse võtnud.

Sihtasutuse statistika järgi oli alates 1997. aastast sõlmitud 852 garantiilepingust väljamakseid tehtud 13 lepingu osas, s.t 1,53% lepingute puhul ja 1,84% tegevusaja jooksul väljastatud tagatiste summast.

Audiitorite arvates võivad laenunõuetele kehtestatud üldine allahindluse määr ja garantiieraldised RRÜ-st ja sihtasutuse varasemast kogemusest lähtudes olla liiga konservatiivsed.

Samas võib hoiu-laenuühistute puhul aga allahindluse üldine provisjonimäär 20% osutuda isegi mittepiisavaks, arvestades seda, et laen on antud tagatiseta ning puudub usaldusväärne ülevaade hoiu-laenuühistute majanduslikust olukorrast ja ressursi sihipärasest kasutamisest.

Laenude allahindlus moodustas 2003. aastal kokku 113,4 miljonit krooni ehk 15,8% kogu laenuportfellist.

Sihtasutuse riskiga antud otselaenude allahindlus moodustas 2003. aastal 20,53 miljonit krooni ehk 13,93%. Laenuportfelli kvaliteedi hindamisel oli kasutatud teadaolevaid olulisi faktoreid iga laenulepingu allahindluse taseme määramisel. Laenude allahindluse tase oli vahemikus 5–100%.

Sihtasutuse riskiga laenude allahindamisel oli kasutatud üldist provisjonimäära 5%. Audiitorile esitatud juhatuse otsusega (17.12.2003. a) kinnitatud juhendis oli vastav määr 3%. Auditi käigus

[21] Juhatuse 17.12.2003. a otsus nr 51

selgitasid sihtasutuse töötajad, et juhatus oli 03.02.2004. a otsusega juhendit muutnud, kehtestades allahindluse määraks 5%.

Kõrgemaid allahindluse määrasid oli kasutatud laenude osas, mille puhul oli algatatud pankrotimenetlus või toimus tagatise realiseerimine kohtutäituri kaudu. Intressitulu arvestus oli viimatinimetatud laenude puhul peatatud ning nende hilisema laekumise korral võetakse summad arvele erakorralise tuluna.

Hoiu-laenuühistutele laenatud raha osas oli tehtud allahindlus kogu summalt üldise provisjonimääraga 20%. Sihtasutus ei olnud laenudele hinnangu andmisel lähtunud kahjumi reservi moodustamise juhendis hinnangu andmise aluseks olevatest faktoritest. Hoiu-laenuühistud ei olnud väljastatavate laenude kohta sihtasutusele esitanud koostöölepingutega nõutud aruandeid.

Sihtasutusel puudub nõuete lootusetuks tunnistamise kord. Lootusetuks ei olnud laene 2003. aastal ja 2004. aasta esimesel poolaastal tunnistatud.

Ettepanekud sihtasutuse nõukogule

- Kinnitada nõuete lootusetuks tunnistamise kord ning täpsustada laenude ja nõuete allahindluse määrasid.
- Täpsustada hoiu-laenuühistute laenude allahindlust iga ühistu kohta eraldi.

2. Laenude tagamine

Sihtasutuse laenutagatiste andmise eesmärk on ettevõtjate finantstehingute tagamise sihtprogrammi alusel maapiirkonnas asuva ettevõtluse arendamine, tööhõive suurendamine või säilitamine ning ettevõtluse mitmekesistamine kohustusi võtvate tehingute tagamise kaudu.

Sihtprogrammi vajalikkust ja edukust hinnatakse majandusaasta alguses planeeritud tulemuste saavutamise järgi. Sihtasutuse tegevust iseloomustavad tulemused arvutatakse suhtarvudena Eestis litsentseeritud kommertspankade koondaruannete põhjal, kusjuures vastavad näitajad saadakse Eesti Panga pangandusstatistika kogumikust. Sihtprogrammi edukusele annab hinnangu sihtasutuse nõukogu ning tulemused avalikustatakse sihtasutuse kodulehel.

Auditeeritud perioodil ei ole sihtasutus finantstehingute tagamise edukust analüüsinud.

Auditi käigus tutvus audiitor kõigi koostöölepingutega ning kokku 41 laenutagamislepinguga, mille alusel ettevõtjad olid saanud pankadelt ja finantseerimisasutustelt laenu 187,5 miljonit krooni ning sihtasutuse tagamiskohustus moodustas 81,6 miljonit krooni. 30.06.2004. a seisuga oli sihtasutusel 303 kehtivat laenutagamislepingut sihtasutuse riskiga 190,8 miljonit krooni e 48,3%. Tagatud kohustuste katteks oli sihtasutus 30.06.2004. a seisuga koos avansiliste maksetega välja maksnud 11,4 miljonit krooni ehk 1,84% väljastatud tagatistest.

Sihtasutuses ei ole kehtestatud otsustuspädevusi tagatiste väljamaksmise otsustamisel. Seni on kõik tagatiste väljamaksed olenemata summast tehtud krediidikomitee otsuste alusel. Enne 2001. aastat toimunud maksed oli otsustanud sihtasutuse juhatus.

Krediidi- ja finantseerimisasutustega sõlmitud koostöölepingute tingimused on vananenud, sest hilisemal ajal on sellekohaseid suhteid reguleerivatesse seadustesse tehtud märkimisväärseid muudatusi.

Auditi käigus esitas sihtasutus andmed 31.12.2003. a seisu kohta – 303 tagatislepingut ehk kolme võrra vähem, kui oli näidatud 2003. aasta tegevusaruandes. Sihtasutuse selgituse kohaselt võis auditi käigus esitatavate andmete päringu kasutamisel esineda vigu.

Tabel 4. Tagatud laenud

	Pank või finantseerimisasutus	**Tagatise jääk seisuga 30.06.2004, kr**	**Tagatise jääk seisuga 31.12.2003, kr**	**Tagatise jääk seisuga 31.12.2002, kr**
1.	Eesti Ühispank	48 011 126	49 046 255	50 472 367
2.	Ühisliisingu AS	28 684 431	14 439 470	10 859 348
3.	Hansapank	60 509 347	60 929 083	53 528 598
4.	Sampo Pank	5 725 412	9 261 295	15 475 863
5.	EVEA Pank (pankrotis)		–	21 000
6.	Hansaliising Eesti AS	26 861 749	27 572 341	15 706 513
7.	Sampo Liising AS	527 884	587 659	721 464
8.	Krediidi ja Ekspordi Garanteerimise SA	116 674	200 006	708 904
9.	Tallinna Äripank	12 544 751	8 734 785	2 217 294
10.	Eesti Krediidipank	7 809 825	6 364 962	5 518 992
	Kokku	190 791 199	177 135 856	155 230 343

Allikas: Maaelu Edendamise Sihtasutus

Sihtasutuse koostööpartnerite kohustused koostöölepingu tingimuste täitmisel laenutagamislepingu kehtivuse ajal on erinevate pankade ja liisingufirmadega sõlmitud lepingute puhul mõnevõrra erinevad.

Kõik koostööpartnerid peavad koostöölepingute järgi esitama igas kvartalis sihtasutusele aruanded tagatud laenude põhiosa jäägi ning riskihinnangu kohta. Erandiks on Nordea Pangaga sõlmitud koostööleping, mis ei kohusta panka laenutagamislepingute kehtivuse perioodil sihtasutusele üldse aruandeid esitama.

Sihtasutus ei ole kehtestanud pankadele laenutagamislepingute kohta aruannete esitamisel ühtset vormi. Sihtasutuse töötajate selgituse kohaselt arvestab erinevus aruannete vormis ja esitamise tähtaegades nii pankade infotehnoloogilisi kui ka panga ja tema kliendi vaheliste lepingute erisusi ning on nendega kooskõlas. Hansapangaga sõlmitud koostööleping kohustab panka esitama kord aastas, 20. jaanuariks ka laenude koondaruande, mis sisaldab lisaks kvartaliaruannete infole ka tagatisvara ülevaatuse akte. Ülejäänud koostööpartnerid seda aruannet ei esita.

Lepingutingimuste täitmine

Mõningaid olulisi koostöölepingu tingimusi ei ole pangad ja liisingufirmad laenutagamislepingute kehtivuse ajal täitnud.

Laenutagamislepingute kehtivuse ajal ei olnud pangad ja liisingufirmad esitanud sihtasutusele koostöölepingutega sätestatud aruandeid laenusaajate kohta. Enamikul juhtudel ei olnud sihtasutus laenude kohta vajaliku informatsiooni esitamist ka nõudnud.

Sihtasutuse töötajate selgituste järgi olevat mõningate koostööpartneritega sõlmitud lepingutega loodud võimalus vajaduse korral vaidlustada tagatise väljamakse nõue ning pidada läbirääkimisi soodsama positsiooni saavutamiseks.

Sihtasutusele ei ole esitatud kooskõlas koostöölepingutega laenusaajate finantsaruannete koopiaid jooksva aasta 15. augustiks ja järgneva aasta 15. veebruariks ning auditeeritud aastaaruannete koopiaid järgneva aasta 30. juuliks. Mõningate koostööpartneritega sõlmitud lepingute alusel võib selline rikkumine olla aluseks tagatise väljamaksest keelduda.

Koostöölepingu järgi peab pank tagatise turuhindade languse korral enam kui 20% kohustama klienti seadma täiendavad tagatised selliselt, et kliendi seatud tagatise turuväärtus vastaks laenu andmisel seatud tagatiste väärtusele, ja/või rakendama muid meetmeid, et tagada laenu sissenõudmise korral panga ja garantiifondi positsiooni mittehalvenemine laenu andmise ajaga võrreldes.

Sihtasutusel on tema soovi korral, kuid mitte sagedamini kui kord kvartalis õigus tutvuda laenusaajate laenudokumentidega pangas. Sihtasutuse töötajad on enda selgituste kohaselt käinud laenuandjate juures laenudokumentidega tutvumas, kuid kirjalikke õiendeid ei ole tulemuste kohta koostanud.

Riigikontroll leiab, et kontrollitulemused peaksid olema kirjalikult fikseeritud.

Hansapangaga sõlmitud lepingud

Kahe Hansapangale tagatud laenu puhul oli sihtasutus kandnud pangale tagatise 1 274 998 krooni üle pangaga sõlmitud kokkuleppe alusel. Sõlmitud kokkuleppe kohaselt loetakse lõppenuks panga ja sihtasutuse õigused ja kohustused, mis tulenesid nende laenude garantiilepingutest.

Koostööleping aga ei sätesta tagatise väljamaksmist kokkuleppe alusel. Tagatise väljamaksmise põhjendatus ei olnud tõendatud koostöölepingukohaste dokumentidega. Pank ei olnud esitanud laenude sissenõudmise käigu kohta üksikasjalikku aruannet, mis tõendaks laenusaajate poolt laenude pangale tagastamata jätmisega tekkinud täpset kahjusummat. Laenude sissenõudmise ajal ei olnud pank regulaarselt informeerinud sihtasutust vara realiseerimise käigust. Antud juhtudel ei olnud pank täitnud sihtasutuse ees oma kohustusi korrektselt, mistõttu sihtasutusel ei olnud vajalikku teavet

tagatud laenude kohta. Samuti ei olnud pank tasunud kokkuleppe sõlmimise ajaks tagatistasu 14 450 krooni. Sihtasutus oli tagatise ülekandmisel pangale tagatistasu tasaarveldanud.

Koostöölepingu punkti 3.3 järgi on garantiifondil juhul, kui pank jätab õigeaegselt esitamata lepingus nõutud koondaruanded või ei täida lepingus nimetatud kohustusi, õigus keelduda garantii väljamaksmisest laenu sissenõudmisel. Sihtasutus ei olnud nimetatud õigust kasutanud.

Sihtasutuse töötajate selgituse kohaselt leiti Hansapangale laenuga tekkinud kahju hüvitamisel niisugune kompromiss. Lepingupartneriga rikkumise iseloomu olulisuse üle peetud vaidluste käigus olevat saadud selgus, et panga tahtlus polnud suunatud sihtasutuse huvide kahjustamisele, vaid kantud eesmärgist päästa "halb laen". Seetõttu olevat saavutatud kokkulepe, et sihtasutus maksab ühe lepingujärgse tagatissumma välja üksnes osaliselt, hõlmates samaaegselt selle summaga ka teise lepingu, mille alusel pangal oli õigus nõuda tagatist.

Samal ajal kuulus sihtasutuse poolt auditi käigus esitatud andmetel osa laenutagamislepingutest nende projektide hulka, mille puhul pank nõudis küll tagatise väljamaksmist, kuid sihtasutus suutis seda vältida, tehes näiteks pangale selgeks, et projekt pole lootusetu või et on rikutud lepingut.

Sihtasutus oli seoses pangapoolse koostöölepingu ebakorrektse täitmisega oma 31.05.2004. a kirjaga nõudnud Hansapangale kahe lepingu alusel välja makstud avansi summa 1 440 968 krooni tagastamist oma kontole tähtajaga 11.06.2004. a, samuti koostööleppekohast laenu sissenõudmise (laenusaaja tagatiste realiseerimise) aruannet. Pank ei ole senini sihtasutuse nõudmist täitnud.

Ühispangaga sõlmitud lepingud

Eesti Ühispangale oli sihtasutus 2003. aasta juunis garantiilepingu alusel välja maksnud tagatise lõpparvena 150 000 krooni. Tagatise avanss 450 000 krooni oli pangale välja makstud juba 2000. aastal. Pank ei olnud esitanud sihtasutusele laenu sissenõudmise aruannet tõendamaks pangale laenu lõplikku tagasimaksmata summat koostöölepingus sätestatud tingimustel. Pank oli teatanud sihtasutusele, et kõik algatatud kohtuvaidlused on pankrotimenetluses lõppenud ja rahalisi vahendeid nendest ei laekunud, kuna nõuded olid põhjendamatud, ja nõudis tagatissumma jäägi 150 000 krooni tasumist. Sihtasutusele oli esitatud koopia Tartu Maakohtu 11.05.2001. a määrusest laenusaaja pankroti lõpparuande kinnitamise kohta.

Vastuseks pangale teatas sihtasutus, et eelnevas kirjavahetuses on nad pangaga käsitlenud põhjalikult koostööleppe mitmeti tõlgendamise võimalusi, kuid sihtasutuse kajastatud põhjendustele pole pank esitanud argumenteeritud vastuväiteid, mida on ka raske leida. Eeltoodule vaatamata pidas sihtasutus võimalikuks laenutagamislepingu alusel erandkorras tasuda 150 000 krooni. Summa tasumise eelduseks on kirjas märgitud aga asjaolu, et sellistel tehioludel tagatise väljamakset ei saa vaadelda tavapraktikana ning see omab erandlikku, ühekordset iseloomu.

Sihtasutuse töötajate selgituste järgi oli antud laenu puhul tegemist juhtumiga, kus laenusaaja tagatiste müüki ei korraldanud pank (mille kohta on sihtasutuse ja panga vahelise koostööleppe regulatsioon). Kogu laenusaaja vara realiseeriti pankrotimenetluse (mille algatajaks oli kolmas isik, mitte pank) käigus. Panga nõue olevat tulenenud kuuest erinevast laenust, millest ainult ühel oli sihtasutuse tagatis. Võlausaldajate nõuete rahuldamist korraldas pankrotihaldur pankrotiseadusega sätestatud korras.

Et aga koostööleping selliseid juhtumeid ei reguleeri, omavat kirjas olev väljend "taolistel tehioludel tagatise väljamakset ei saa vaadelda tavapraktikana ning see omab erandlikku, ühekordset iseloomu" tähendust võlaõigusseaduse mõttes. Võlaõigusseadus näeb ette, et kohustused tulenevad ka lepingupoolte vahel väljakujunenud praktikast. Kirja eesmärk olevat olnud välistada panga võimalus tulevikus viidata sellele juhtumile kui pooltevahelisele praktikale.

Sampo Pangaga sõlmitud lepingud

Sampo Pangaga sõlmitud ühe garantiilepingu järgi oli sihtasutus tasunud kokku tagatist 2 950 418 krooni. Sellest oli tasutud avansina 2004. aasta veebruaris 2 212 814 krooni ja lõpparvelduse käigus sama aasta aprillis 737 604 krooni.

Auditeerimiseks esitatud 2004. aasta esimese kuue kuu jooksul sõlmitud tagatislepingute loetelu järgi olid kaks tagatislepingut sihtasutusega sõlmitud 29.01.2004. a. Garantiitaotluste analüüsimisel oli analüütik määranud riskitasemeks 75% ja 100%. Samas esitati auditi käigus üks garantiileping, mis hõlmas mõlemaid laene ja oli sõlmitud 24.01.2001. a.

Panga esitatud laenu sissenõudmise aruande alusel jäi laenu osas saamata kokku 5 954 579 krooni (põhiosa ja muud nõuded). Garantiilepingu kohaselt tagas sihtasutus laenu 25% ulatuses tagastamata põhisumma jäägilt. Tagatud osa, 25% kogu pangal saamata jäänud summast, moodustas 1 488 644 krooni. Seega oli sihtasutus tasunud pangale garantiilepinguga ettenähtust rohkem 1 461 774 krooni. Samuti ei nähtu kontrollimiseks esitatud dokumentidest, kas ja kuidas hindas pank laenuperioodil tagatise turuväärtust (17,2 miljonit krooni), millest vara realiseerimisel laekus ainult 10 miljonit krooni.

Sihtasutuse töötajate selgituste kohaselt on nad tagatise väljamaksmisel lähtunud laenusaaja poolt pangale tagastamata jäetud laenu põhivõlast, arvestamata laenu tagatiseks oleva vara realiseerimise tulemusi, sest garantiilepingu järgi tagab sihtasutus panga nõuete täitmise 25% ulatuses laenu põhivõla tagasimaksmata osalt. Laenu tagastamata põhivõla suurus oli 11 801 674 krooni ning 25% sellest moodustabki sihtasutuse pangale makstud summa 2 950 418 krooni. Sihtasutus ei ole arvesse võtnud tagatise realiseerimise tulemusi ega panga lõplikku kahjumit antud laenu osas, sest sihtasutuse vastutuse ulatus sõltub laenusaaja poolt täitmata jäetud kohustuste suurusest, mitte aga kahjumist, mis pangale jääb pärast tagatiste realiseerimist.

Kui laenu põhisumma lõplik võlgnevus on väiksem garantiilepingu alusel väljamaksmisele kuuluvast (sh avansina makstut arvestades) summast, tasub garantiifond koostöölepingu punkti 5.8 järgi pangale ainult summa, mis katab ära laenu põhisumma lõpliku võlgnevuse. Kui laenu põhisumma lõplik võlgnevus on suurem garantiilepingu alusel väljamaksmisele kuuluvast summast, tasub garantiifond pangale garantiilepingu alusel väljamaksmisele kuuluva summa ja välja makstud avansi vahe.

Punkti 5.9 kohaselt on pank kohustatud garantiifondile tema poolt makstud avansi tagasi maksma, kui teiste tagatiste realiseerimisest saadavad summad pärast sissenõudmisprotsessiga kaasnenud põhjendatud ning dokumentaalselt tõestatavate kulutuste mahaarvamist ületavad laenu põhisumma allesjäänud jääki.

Koostöölepingu punkti 3.2.10 järgi kohustub pank tegema oma parima tagatisvara väärtuse säilitamiseks. Tagatise turuhindade languse korral enam kui 20% peab pank kohustama klienti seadma täiendavad tagatised selliselt, et kliendi seatud tagatise turuväärtus vastaks laenu andmisel seatud tagatise väärtusele, või/ja rakendama muid meetmeid, et tagada laenu sissenõudmise korral panga ja garantiifondi positsiooni mittehalvenemine laenu andmise ajaga võrreldu na.

Sampo Pank on hinnanud sihtasutusele esitatud aruannetes laenu 31.12.2001. a seisuga rahuldavaks, 31.12.2002. a seisuga halvaks ja 31.12.2003. a seisuga lootusetuks.

Tagatise andmisel oli kinnisvarabüroo hinnanud laenu tagatisvara turuväärtuseks 17,2 miljonit krooni. Sampo Panga andmetel laekus tagatisvara realiseerimisest käesoleval aastal ainult 10 miljonit krooni ehk 58% hinnatud turuväärtusest. Garantiilepingu kehtivuse perioodil ei olnud sihtasutus nõudnud pangalt tagatisvara turuväärtuse ülevaatamist ega täiendavate tagatiste seadmist kliendi poolt.

Riigikontrolli hinnangul ei ole laenutagatise realiseerimisest saadava raha mittearvestamine millegagi põhjendatud ning kahjustab igati sihtasutuse huve. Samuti leiab Riigikontroll, et vastavad koostöö- ja laenutagamislepingud tuleb üle vaadata ning ühemõtteliselt sätestada, et tagatise lõplik väljamaksmine

toimuks üksnes pärast laenu sissenõudmise aruannet ning lõpliku kahjumi arvestamisel tuleks kindlasti arvestada laenu tagatisvara realiseerimise tulemusi.

Äriregistri andmetel on laenusaaja likvideerimisel. Samal ajal on sihtasutuse andmetel antud sellele laenusaajale Sampo Panga vahendusel kinnistu soetamiseks laenu, mille tagastamata jääk moodustas 30.06.2004. a seisuga 7 miljonit krooni. Laen on väljastatud 19.12.2000. a sõlmitud laepingu alusel kogusummas 10,5 miljonit krooni ning kuulub tagastamisele 30.12.2007. a. Laenu kasutamise perioodil on laenu tagastamise graafikut muudetud. Esialgse graafiku järgi oleks pidanud tagastamata laenujääk 30.06.2004. a seisuga moodustama 5,6 miljonit krooni. Laenu intressimäär, mida pank tasub sihtasutusele, on 5% aastas.

Kahe teise Sampo Pangaga sõlmitud garantiilepingu alusel oli sihtasutus tagatise avanssi välja maksnud kokku 1 325 333 krooni. Pangaga 10.06.2004. a sõlmitud kokkuleppega olid lepingupooled lugenud garantiilepingust tulenevad kohustused ja õigused nende lepingute osas lõppenuks. Samast kokkuleppest nähtub, et pank oli asunud oma nõuete rahuldamiseks realiseerima laenutagatisi. Lõpparuanne laenu lõpliku tagastamata jäägi osas puudus. Ei ole selge, miks sihtasutus nõustus täitma oma kohustused ja lugema lepingust tulenevad kohustused ja õigused lõppenuks enne lõpliku tagastamata laenujäägi selgumist.

Sihtasutuse töötajate teatel olevat pank asunud oma nõuete rahuldamiseks laenutagatisi realiseerima 2002. aasta juunis, mil olevat algatatud täitemenetlus. Samal ajal olevat esitatud hagi Narva Linnakohtusse, mille võimalikku läbivaatamise tähtaega polevat olnud võimalik prognoosida. Täitemenetluse raames ei olevat tagatisvarale ostjat leitud. 2004. aasta veebruaris ilmus ametlik teade laenusaaja tegevuse sundlõpetamise kohta majandusaasta aruande mitteesitamise tõttu, millega kaasnenuks muude võlausaldajate poolt nõuete esitamine likvideerimismenetluses. Samas olevat tehtud pangale pakkumine osta laenusaaja vastu eksisteeriv nõue (3,1 miljonit krooni, millest tagastamata põhivõlg oli 2,95 miljonit krooni) koos tagatisega 645 000 krooni eest. Sel juhul kuulunuks sihtasutuse arvates tagatis väljamaksmisele täies ulatuses ning kokkuleppe sõlmimisega täideti tagatislepingust tulenev kohustus üksnes osaliselt.

Avansiliste maksete kajastamine

Sihtasutuse bilansis puuduvad selliste tagatud laenude laenutagamislepingute alusel välja makstud avansimaksed, mille osas on pooleli võlgnevuse sissenõudmise ja tagatiste realiseerimise protsess.

Laenutagatiste avansid olid välja makstud reservi arvelt.

Ettepanek põllumajandusministrile

- Anda sihtasutuse nõukogu liikmetele alljärgnevad korraldused ja kontrollida nende täitmist:
  - Otsustada laenude tagamiseks uute koostöölepingute sõlmimine krediidi- ja finantseerimisasutustega, arvestades viimasel ajal seadustes tehtud muudatusi.
  - Kehtestada otsustuspädevused laenutagatiste väljamaksmisel.

Ettepanekud sihtasutuse nõukogule

- Nõuda juhatuselt üksikasjalikku aruannet kõigi väljamakstud laenutagatiste kohta. Erilist tähelepanu pöörata koostööpartneritega sõlmitud kokkulepete (aga mitte laenu sissenõudmise aruannete) alusel tehtud väljamaksete põhjendatusele. Kohustada juhatust kõigi puudulikult põhjendatud või koostöölepinguid eirates välja makstud laenutagatiste summasid sisse nõudma.
- Kohustada juhatust vajaduse korral tellima audit, et selgitada välja pankade tegelikke laenukahjumeid.
- Analüüsida regulaarselt finantstehingute tagamise edukust.

Ettepanekud sihtasutuse juhatusele

- Laenutagatise väljamaksmisel võtta arvesse ka tagatise realiseerimisest saadav raha.
- Võtta bilansis arvele väljamakstud laenutagatiste avansid.
- Nõuda koostööpartneritelt sihtasutuse tagatud laenude sissenõudmise ajal koostöölepingutes sätestatud aruannete esitamist laenusaajate kohta.
- Täiustada tagatislepingute andmebaasi selliselt, et oleks võimalik saada usaldusväärseid andmeid ka varasemal perioodil kehtinud lepingute kohta.

3. Muu tegevus

3.1. Toetused ja stipendiumid

Vastavalt põhikirjale kasutab sihtasutus kogu majandustegevuse tulemi oma reservide ja põhikapitali suurendamiseks.

Tegelikult oli sihtasutus teinud omatulude arvel ka muid kulutusi.

Sihtasutus oli sõlminud Põllumajandusministeeriumi ja MTÜ-ga Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda kolmepoolse põllu- ja maamajandusliku informatsiooni levi koordineerimise lepingu.

Lepingu kohaselt alustas Põllumajandus-Kaubanduskoda 1. jaanuarist 2003 kohustuste täitmist põllumajandusliku informatsiooni levi koordineerimise keskusena ning sellega seotud kulud kohustus katma sihtasutus. Sihtasutuse nõukogu oli 20.12.2002. a otsusega kinnitanud lepingu täitmiseks kokku 6 miljoni kroonise eelarve, millest põllumajandusliku informatsiooni levi koordineerimise kulutused moodustasid 3,4 miljonit krooni ja põllumajanduslikel erialadel keskeriõppeasutustes õppijate stipendiumid 2,6 miljonit krooni. Stipendiumiteks määratud kulutuste hulgas oli ettenähtud 300 000 krooni reklaamikuludeks ja 72 000 krooni bürookuludeks. Eespool nimetatud kolmepoolne leping stipendiumite maksmist ei sätesta.

2003. aastal oli sihtasutus finantseerinud nii Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoja põllumajandusliku informatsiooni levi koordineerimise keskust kui ka põllumajanduslikel erialadel keskeriõppeasutustes õppijaid kokku 6,7 miljoni krooni ulatuses sihtasutuse omatulust (sihtasutuse selgituste järgi suurendati eelarvet nõukogu 24.07.2003. a otsusega). Sealhulgas moodustasid makstud stipendiumid Põllumajandus-Kaubanduskoja andmetel 2,1 miljonit krooni. Viimane oli esitanud 2003. aastal sihtasutusele igas kvartalis tegevusaruande, kuid see ei sisaldanud aruannet raha kasutamise kohta kuude ja kuluartiklite lõikes.

2003. aastal ei olnud stipendiumite maksmise kohta aruannete esitamine sihtasutusele reguleeritud. Põllumajandus-Kaubanduskoda oli esitanud sihtasutusele 2003. aasta (aruannetel puuduvad kuupäevad) stipendiumite väljamaksete summad koolide ja kuude lõikes ajavahemikul jaanuar kuni juuni ja september kuni detsember ning 08.01.2004. a stipendiumite summad kuude lõikes.

Lisakokkuleppega, mis oli sõlmitud 16.01.2004. a, oli Põllumajandusministeerium tagasiulatuvalt heaks kiitnud Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoja tegevuse stipendiumite maksmise korraldamisel.

Nimetatud lisakokkuleppega on sätestatud, et alates 2004. aastast eraldab sihtasutus raha põllu- ja talumajanduse eriala õpilastele stipendiumite maksmiseks vastavalt oma eelarve võimalustele ja kooskõlastatult Põllumajandusministeeriumiga. 2004. aastaks oli sihtasutuse nõukogu otsustanud kooskõlastatult Põllumajandusministeeriumiga eraldada stipendiumite maksmiseks 3,5 miljonit krooni 13 keskeriõppeasutusele. Stipendiumite maksmise korraldus on reguleeritud 02.02.2004. a sihtasutuse ja Põllumajandus-Kaubanduskoja vahel sõlmitud lepinguga, millele on lisatud ka stipendiumiraha saavate õppeasutuste ja erialade nimekiri ning stipendiumite saamise tingimused ja määrad.

Viimati nimetatud lepinguga kohustub sihtasutus tasuma Põllumajandus-Kaubanduskojale stipendiumite maksmise administreerimise kulude eest iga kuu 25 000 krooni (lisaks käibemaks).

Sihtasutus oli 2004. aasta veebruaris Eesti Põllumajandus-Kaubanduskojale üle kandnud 38 300 krooni stipendiumite maksmiseks ilma raha saavat õppeasutust näitamata. Analoogiliselt oli märtsis üle kantud kokku 50 700 krooni (22 600 + 16 300 + 11 800). Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoja andmetel olid mõned õppeasutused 2003. aastal hilinenud stipendiumitaotluste esitamisega ning seetõttu oli Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda need välja maksnud oma vahenditest. Sihtasutus oli mainitud summad 2004. aasta veebruaris ja märtsis hüvitanud.

02.02.2004. a MTÜ-ga Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda sõlmitud lepingu järgi on viimane kohustatud esitama sihtasutusele stipendiumite maksmise koondaruande hiljemalt järgneva kuu 5. kuupäevaks. Põllumajandus-Kaubanduskoda ei ole seda lepingutingimust täitnud. Näiteks 2004. aasta jaanuari, veebruari ja märtsi stipendiumite koondaruanne oli esitatud sihtasutusele alles 25.05.2004. a.

Vastavalt lepingule on Põllumajandus-Kaubanduskoda kohustatud ülesannete mittenõuetekohase täitmise või täitmata jätmise korral tagastama sihtasutusele viimase poolt nõutud tähtajaks teenustasu perioodi eest, mille jooksul ülesannet ei täidetud. Sihtasutus ei ole seoses stipendiumite kuuaruannete mitteõigeaegse esitamisega nõudnud teenustasude tagastamist.

Riigikontroll leiab, et sihtasutuse stipendiumite maksmine ei ole kooskõlas sihtasutuse põhikirjaga, mis ei näe ette stipendiumite maksmist. Sihtasutuse töötajate selgituste kohaselt loetakse stipendiume tegelikult toetusteks, mida sihtasutusel on õigus maksta. Riigikontroll leiab, et sel juhul peaks stipendiumite maksmise võimaluse sätestama ka põhikirjas.

Vastavalt 01.05.2004. a kehtima hakanud uuele maaelu ja põllumajandusturu korraldamise seadusele annab sihtasutus ka teavitustoetust. Auditeerimisel teavitustoetuse maksmisel puudusi ei avastatud.

3.2. Toetus piimatootjatele

Vabariigi Valitsuse 26.02.2003. a korraldusega nr 170-k kohustus Põllumajandusministeerium sihtasutusele üle kandma 3 miljonit krooni toetuste väljamaksmiseks AS-i Rapla Dairy pankroti tõttu kannatanud füüsilisest isikust piimatootjatele. Põllumajandusministeeriumi ja sihtasutuse vahel sõlmitud riigieelarvelise eraldise kasutamise lepingu alusel toetust saama õigustatud füüsiliste isikute nimekirja oli kantud tulundusühistu Harjumaa Piim juhatuse liikme allkirjaga ka neli isikut, kes olid väidetavalt müünud AS-ile Rapla Dairy piima tulundusühistu Harjumaa Piim kaudu. Sihtasutus oli maksnud neile toetust kokku 97 109 krooni. Samas pole TÜ Harjumaa Piim võlanõuet AS-i Rapla Dairy pankrotihalduri esitatud kaitstud võlanõuete hulgas.

Sihtasutuse töötajate selgituste kohaselt tegutsesid nad toetuse väljamaksmisel Põllumajandus-ministeeriumiga sõlmitud lepingu alusel.

Ettepanekud sihtasutuse nõukogule

- Kohustada juhatust välja selgitama, miks puudusid tulundusühistu Harju Piim liikmete nõuded Rapla Dairy võlausaldajate võlanõuete hulgast, ning esitada seejärel informatsioon otsustamiseks põllumajandusministrile.

- Selgitada välja, miks juhatus ei nõudnud Eesti Põllumajandus-Kaubanduskojalt 2003. aasta osas igas kvartalis aruannet raha kasutamise kohta kuude ja kuluartiklite lõikes, ja anda sellele hinnang.

Ettepanek sihtasutuse juhatusele

- Nõuda Eesti Põllumajandus-Kaubanduskojalt kolmepoolse lepingu ja selle lisakokkuleppega ette nähtud aruannete esitamist raha kasutamise kohta.

4. Tehingud seotud osapooltega

Seotud osapoolte laenude tagatised

Auditeeritud perioodil oli sihtasutus taganud Raplamaa Tootjate OÜ ja Otepää Piimaühistu laene. Mainitud ettevõtete juhatuse liikmed olid ka sihtasutuse nõukogu liikmed.

30.06.2004. a seisuga oli Raplamaa Tootjate Osaühingu kolme laenutagamislepingu jääk kokku 10,2 miljonit krooni. Osaühingu juhatuse liige on sihtasutuse nõukogu liige. Sihtasutuse nõukogu 14.11.2003. a otsusega on kinnitatud Raplamaa Tootjate OÜ-le faktooringulepingutest tulenevate kohustuste tagamiseks kogulimiit 12 miljonit krooni faktoorimise pikkusega kuni 360 päeva ja tagatistasuga 0,5%.

Raplamaa Tootjate OÜ laenutagatiste jääk oli 31.12.2003. a seisuga 6,6 miljonit krooni ja 30.06.2004. a seisuga 10,2 miljonit krooni.

Otepää Piimaühistu laenude tagatiste jääk oli 31.12.2003. a seisuga 60 000 ja 30.06.2004. a seisuga 234 200 krooni.

Seotud osapooltele antud laenud

Raplamaa Tootjate Osaühingule oli antud laenu intressiga 6%. Samal ajal on riigi äriühingule Eesti Viljasalv antud käibekapitali laenu intressiga 7% (30.06.2004. a seisuga oli laenujääk 12 miljonit krooni).

Kehtna Hoiu-Laenuühistu laenulepingud oli allkirjastanud sihtasutuse juhatuse liige, kes oli üheaegselt ka laenu saanud hoiu-laenuühistu juhatuse liige. Laenujääk oli 30.06.2004. a seisuga 4,9 miljonit krooni. Mainitud hoiu-laenuühistule oli antud 0% intressimääraga laenu 70 000 krooni.

Jüri Kõrge
III auditiosakonna peakontrolör

Põllumajandusministri ning Maaelu Edendamise Sihtasutuse juhatuse esimehe ja nõukogu esimehe vastused

PÕLLUMAJANDUSMINISTEERIUM

Hr Jüri Kõrge
Peakontrolör
Riigikontroll
Narva mnt 11a
15013 Tallinn

Teie 10.12.2004 nr 2-6-III/04/1771

Meie 22 detsember 2004 nr 1.5-3/11553

Maaelu Edendamise SA majandustegevuse audit

Lugupeetav härra Kõrge

Põllumajandusministeerium võtab Maaelu Edendamise Sihtasutuse majandustegevuse auditi kokkuvõttes toodud ettepanekud täitmiseks. Sihtasutuse põhikiri viiakse kooskõlla muutunud seadusandlusega põhikirja uue redaktsiooni kinnitamise teel eeldatavalt 2005.a I poolaastal. Nende ettepanekute osas, mille ellurakendamiseks ei saa lahendust anda läbi põhikirja muutmise, pöördume sihtasutuse nõukogu poole.

Lugupidamisega

Ester Tuiksoo
Minister

RIIGIKONTROLL
Kuupäev 23.12.04 Reg nr 05III-2-6.III/04/1771

Indrek Grusdam, indrek.gursdam@agri.ee, 625 6224

04 04173

Lai 39/41
15056 TALLINN
Telefon 625 6101
Faks 625 6200
Reg nr 70000734
E-mail pm@agri.ee

mes
Maaelu Edendamise Sihtasutus

Hr Jüri Kõrge
Riigikontroll
Narva mnt. 11 a
15013 Tallinn

Teie: 10.12.2004 nr 2-6-III/04/1772

Meie: 24.12.2004 nr. 3-1/419

Maaelu Edendamise Sihtasutuse vastus ja kommentaarid
Riigikontrolli kontrolliaruande nr 2-4/04123 eelnõule

Austatud härra Jüri Kõrge

Põllumajandusministeeriumi haldusalas tegutsenud Maaelu Edendamise Sihtasutus (endise nimega Maaelu Laenude Tagamise Sihtasutus) ja rahandusministeeriumi haldusalas tegutsenud Sihtasutus Põllumajanduse ja Maaelu Krediteerimise Fond ühinesid 16. novembril 2001.a. Auditeeritud ühinemisaruanne kinnitati aprillis 2002. Sihtasutus toimib isemajandaval põhimõttel ning riigieelarvest oma tegevuseks vahendeid ei saa.

Üldised kommentaarid
Tõene on eelnõus märgitu, et mitmed ühinemiseelsest ajast pärinevad sihtasutusesisesed regulatsioonid ei ole tänases ajas täiuslikud.

Käesoleval aastal jõudis lõppfaasi sihtasutuse tegevuse õigusliku regulatsiooni väljatöötamine. Maaelu ja põllumajandusturu korraldamise seadus, millega korrastati sihtasutuse laenamise, tagamise ja toetuste andmisega seonduv tegevus, jõustus 1. mail 2004.a. Eeltoodust tingituna on sihtasutus algatanud mitmete regulatsioonide muutmisi. Muudatuste eesmärgiks on tegevuse ajakohastamine, kooskõlla viimine Maaelu ja põllumajandusturu korraldamise seaduse ning viimastel aastatel muudes seadustes toimunud muudatustega.

Hindame Riigikontrolli auditit sihtasutuse edasise tegevuse ja arengu seisukohast kasulikuks.

Mitmes valdkonnas saime kinnitust valitud suuna õigsusele (koostöö- jt lepingute uuendamine, laenude ja tagatiste menetlemise korra täpsustamine, auditi komitee moodustamine siseauditi alase tegevuse tõhustamiseks).
Mitmed tähelepanekud ja ettepanekud aitavad kaasa sihtasutuse töö edasiste arengute planeerimisel (täpsemate tegevuseesmärkide kehtestamine, tegevuse tulemustele regulaarne hinnangu andmine jms).
Peale ühinemisprotsessi ei olnud sihtasutuse tegevus laenamise, tagatiste ja toetuste valdkonnas reguleeritud ühegi seadusandliku aktiga. Ühinenud sihtasutuse laenamist, garanteerimist ja toetusi puudutavad regulatsioonid olid koostatud lähtuvalt Ettevõtluse riikliku toetamise seadusest ja kinnitatud ühendatava sihtasutuse nõukogu poolt. Ühendava sihtasutuse tegevust vastav seadus ei reguleerinud. Alates 30. aprillist 2003 tunnistati ka Ettevõtluse riikliku toetamise seadus kehtetuks.
Ettepanekud laenu ja tagatiste alase tegevuse reguleerimiseks maaelu ja põllumajandusturu korraldamise seadusega tegi sihtasutus juba 2003. aasta alguses. Sihtasutuse ettepanekuid ajendas vajadus laiendada laenu- ja tagatiste alast tegevust, et suurendada maaettevõtete jätkusuutlikust Euroopa Liiduga ühinemiseelsel perioodil. Lihtsustati protseduure ning kinnitati uusi tooteid lähtuvalt seadusandlusse tehtud ettepanekutest.

R. Tobiase 4
10147 Tallinn
tel 6484 064
faks 6484 065
e-post mesa@mesa.ee
www.mesa.ee
registrikood [illegible]
arvelduskonto [illegible]

RIIGIKONTROLL
Kuupäev 27.12.04
Reg nr 05III-2-6.III/04/866

Riigikontrolli märkus, et põhikiri ja muud olulised regulatsioonid ei ole veel viidud kooskõlla maaelu ja põllumajandusturu korraldamise seadusega on õigustatud. Seadus jõustus alles 01. mail k.a ehk Eesti Vabariigi Euroopa Liiduga ühinemise päeval. Kuna Riigikontroll alustas sihtasutuse auditeerimist 2004nda aasta maist, ei olnud tõesti sihtasutuse laenamise, tagamise ja toetamise põhimõtteid fikseerivaid krediteerimisreegleid, samuti krediidi- ja finantsasutuste koostöölepinguid veel viidud kooskõlla samal ajal jõustunud seadusega.

Samas säilitas sihtasutuse operatiivne ja kiire praktiline tegevus selles valdkonnas nii mõnegi maapiirkonna ettevõtte, kelle võimalused pärast ühinemist Euroopa Liiduga on oluliselt paranenud (näit laen finantsraskustesse sattunud ettevõtetele ja laen kinnisvara tagatisel, mida oli võimalik kasutada ühinemiseelsete abide kaasfinantseerimiseks). Eelpoolmainitud laenu- ja tagatiste-alase tegevuse kohta on riigikontroll teinud märkusi, kuna need tegevused ei vasta täiel määral reeglitele, mis olid kinnitatud kahe erineva sihtasutuse poolt enne 2001. aastat.

Riigikontroll konstateerib, et sihtasutusel puudub oma siseaudiitor. Oleme jätkuvalt seisukohal, et siseauditi teenust on ratsionaalsem ja objektiivsem sisse osta ning otsustasime seda jätkata. Oma tegevuses arvestame alati sellega, et kõik sihtasutuse kulud peame katma oma tegevusest laekuvate tuludega.

Sihtasutuse seisukohad ja vastuväited Riigikontrolli märkustele laenutegevuse kohta

1. Intressita ehk tasuta ressursi eraldamine krediidi ja finantsasutustele
Tegemist on laenuga finantsraskustesse sattunud ettevõtetele (Rapla Dairy pankrot), kus vahendite lõppsaajad on eranditult põllumajandustootjad, kelle piimarahad jäid saamata seoses AS Rapla Dairy pankrotiga. Riigikontrolli viited vastuolule konkurentsiseadusele on alusetud, kuna konkurentsiseadus ei reguleeri põllumajandussaadusi tootvate ettevõtete tegevust.

2. Laenude andmine kehtestatust erinevatel tingimustel
Riigikontrolli märkused, et laene on antud ka muuks otstarbeks kui maa ostuks, muuhulgas lautade renoveerimiseks, ehitiste ostuks, uue tehnoloogia soetamiseks on õige. Samas ei ole märgatud, et analoogset tegevust võimaldavad sihtasutuse krediteerimisreeglid ning kehtiv sihtasutuse laenutegevust reguleeriv seadus.

3. Laenude andmine puudulike dokumentide alusel
Riigikontroll on oma aruandes viidanud, et suurema osa vajalikust informatsioonist saab sihtasutus kasutades elektroonilisi andmebaase. Oluliste alusdokumentide all on vaadeldud kohalike omavalitsuste arvamusi, mis tegelikkuses ei ole aluseks laenutaotluse menetlemisel. Kuna sihtasutuse tagamistegevuse puhul ei ole taolisi arvamusi vajatud, on sihtasutus taotlejatelt nõutavaid lisadokumente ühtlustanud ning küsib omavalitsuse arvamusi juhul, kui ettevõtte investeerimistegevus on otseselt seotud kohaliku omavalitsuse lubade või piirangutega. Valdava osa laenuklientide suhe sihtasutusega on pikem kui auditeerimise hetkel kehtiv laenuleping ning uute laenude võtmisel ei ole sihtasutus ettevõtetelt eelpoolmainitud tõendeid nõudnud, kuna nad ei ole oma tegevusasukohta muutnud. Riigikontroll on oma aruandes sellega nõustunud.

4.Ebaselge otsustuspädevus
Ei saa nõustuda riigikontrolli väitega, et sihtasutuse otsustuspädevus on ebaselge.
Regulatsiooni viide, et üle 2 miljoni krooni laenu või tagatisprojekti kinnitab sihtasutuse nõukogu, täidab pigem eesmärki tagada suuremate laenude ja tagatiste andmise läbipaistvus. Juhatuse poolt kinnitatud krediidikomitee otsustuspädevus on 1% sihtasutuse omakapitalist. Nimetatud printsiipi on nõukogu täiendavalt arutanud ja selle kinnitanud.

5.Aruannete esitamine laenu kasutamise perioodil
Riigikontrolli väide, et sihtasutus ei jälgi ja ei nõua üldjuhul ettevõtete aruandlust, ei ole täpne. Kõigis laentoimikutes on auditeeritud majandusaasta aruanded, kui just ei ole tegemist ettevõttega, kellega on laenusuhe lõpetatud lepingust tulenevate rikkumiste tõttu ja alustatud vahendite tagasinõudmist vastavalt kehtivatele seadustele. Sihtasutus ei ole tegelenud ettevõtetele kindlustusandjate määramisega, kuna usaldab kõiki litsentseeritud kindlustusasutusi.

6. Laenude refinantseerimine ja katkestatud laenud
Riigikontrolli märkus, et sihtasutus on refinantseerinud üksikuid laene, on õige.
Samas on jäetud märkimata refinantseerimise eesmärk. Sellega on välditud sihtasutusele tekkivaid kahjusid.
Katkestatud laenulepingutega tegeleb sihtasutus järjepidevalt. Riigikontrolli auditeerimise perioodi jooksul mai 2004 kuni november 2004 on katkestatud lepingute summa vähenenud üle 25%. Vastavad viited lepingute arvu ja mahtude kohta on teinud ka riigikontroll. Riigikontrolli märkus, et suur osa katkestatud laenudest on seotud puhkemajanduse arendamiseks Saare maakonnas, on õige. Väide, et kõigi ettevõtete asukohad on ühel ja samal aadressil, on ebatäpne. Sihtasutuse andmetel on ainult kaks ettevõtet registreerinud end ühele aadressile, kuna puhkemajanduseks tehtavalt investeeringut ei olnud võimalik ellu viia seoses Natura 2000 tulenevate piirangutega. Kahe ettevõtte kohustus sihtasutuse ees on kokku 1,5 miljonit krooni. Nende ettevõtete tegevuskoha aadressi kokkuviimine on seotud ühinemisega ning plaanitava kinnistute vahetusega, mida võimaldab Natura 2000 reguleeriv seadusandlus.

7. Laenud pankade ja finantseerimisasutuste vahendusel
Riigikontrolli aruandes kirjeldatud märkuste puhul on tegemist sihtasutusepoolsete õiguste, mitte kohustustega rakendada koostöölepingutest tulenevaid sanktsioone.
Arvestades nende lepingute sõlmimise aega (1998. aasta), on tänaseks mõningate sanktsioonide rakendamine ebaotstarbekas ning uutes koostöölepingutes sihtasutus endale taolisi õigusi ei nõua.

8. Laenude andmine hoiu-laenuühistutele ja piirangute ületamine
Riigikontrolli märkused laenu-hoiuühistute kohta on õigustatud, kuid ei saa nõustuda, et selle tegevusvaldkonna probleemides on süüdi ainult sihtasutus. Laenuressursi andmisega neile on igati proovitud kaasa aidata ühistulise tegevuse arendamisele Eesti Vabariigis, mis tulenes 1999nda aasta riigieelarve suunistest. Kindlasti ka tulevikus ei ole sihtasutus võimeline üksi, ainult läbi laenamise, lahendama selle valdkonna arengust tulenevaid probleeme, eriti veel lepingutest tulenevate sanktsioonide abil. Pigem sõltub hoiu- ja laenuühistute edasine areng selle valdkonna seadusandluse täiendamisest.
Riigikontrolli väited sihtasutuse poolsete piirangute rikkumises on ebatäpsed. Ressursi suuruse aluseks on auditeeritud majandusaasta aruanded, mitte jooksev aruandlus. Põhjuseks on nende omakapitali suur liikuvus tulenevalt kohustusest osta tagasi osakuid.

9. Laenude ja nõuete allahindlus
Laenude ja nõuete allahindlust on käsitletud reeglina konservatiivselt, mis on taganud riigi vahendite säilimise sihtasutuse kapitalina.
Laenude ja nõuete allahindluse metoodikat täiendatakse vastavalt muutuvatele majandusoludele kooskõlastatult sihtasutuse audiitoritega.
Nõuete lootusetuks tunnistamiseks on siiani puudunud vajadus. Vastav kord on ettevalmistamisel.

Sihtasutuse seisukohad ja vastuväited Riigikontrolli märkustele laenude tagamise kohta

Igati asjakohane on tähelepanek vajadusest uuendada laenude tagamiseks krediidi- ja finantseerimisasutustega sõlmitud koostöölepinguid.

Maaelu ja põllumajandusturu korraldamise seaduse jõustumise järgselt:
a) algatasime koostöölepingute muutmise alased läbirääkimised suuremate koostööpartneritega. Läbirääkimiste esialgseid tulemusi ja nende alusel valminud koostöölepingu kavandit on novembris toimunud koosolekul esitletud sihtasutuse nõukogule;
b) on valminud tagatise taotlemise ning taotluse menetlemise kord, millega on täpsustavalt reguleeritud tagatise saamiseks esitatavad nõuded, taotluse läbivaatamise ja kontrollimise ning tagatise määramise tähtajad ja kord, samuti taotluse rahuldamata jätmise ja tagatise väljamaksmata jätmise alused.

Aruande eelnõu lepingutingimuste täitmist kirjeldavas osas on märkimist leidnud koostöölepingu tingimuste mittetäitmise juhud pankade ja liisingfirmade poolt (eelkõige laenusaajate kohta finantsaruannete esitama jätmine) ning konstateeritud, et
enamikul juhtudel ei ole sihtasutus selle informatsiooni esitamist ka nõudnud.
Arvestades, et sellise aruande esitamine/mitteesitamine ei ole oluline tagamiskohustuse ja selle suuruse aspektis, ei ole sihtasutus taolistel juhtudel tõepoolest sellekohast koostöölepingust tulenevat õigust kasutanud.
Küll on koostööpartnerid korrektselt esitanud informatsiooni tagastamata laenu suuruse ja kliendi maksekäitumise kohta.
Uute koostöölepingute väljatöötamisel võtame senist praktikat arvesse. Seejuures loobume formaalsetest, praktikas mitteõigustanud kohustustest ning täpsustame olulisi lepingu tingimusi.

Samas peame tõdema, et eelnõus on eksitavad, tõele mittevastavaid hinnanguid.
Näit. lk 26 on muuhulgas märgitud:
" *...Seega oli sihtasutus tasunud pangale garantiilepinguga ettenähtust rohkem ....*
.Sihtasutus ei ole arvesse võtnud tagatise realiseerimise tulemusi ega panga lõplikku kahjumit antud laenu osas.....Riigikontrolli hinnangul ei ole laenutagatise realiseerimisest saadava raha mittearvestamine millegagi põhjendatud ning kahjustab igati sihtasutuse huve... ning (lk 28) tehtud üldistav ettepanek
....Laenutagatise väljamaksmisel võtta arvesse ka tagatise realiseerimisest saadav raha....

Sihtasutus ei ole ühelgi juhul tasunud ettenähtust suuremaid summasid.
Tagatise väljamaksmise ulatus on kõige otsesemas seoses laenusaaja tagatiste realiseerimisest laekuvast rahast – kokkulepitud ulatuses tagatis kuulub väljamaksmisele üksnes juhul, kui laenusaaja enda tagatiste müügist ei jätku raha laenu põhiosa võla katteks.
Lk 26 kirjeldatud juhtumil jäi pangal ka pärast laenusaaja tagatiste müüki ning sihtasutuse tagatise väljamaksmist tagasi saamata laenu põhivõlg (mille tasumise kohustust sihtasutuse leping osaliselt tagas) 3 004 161, 08 kr suuruses summas.
Seetõttu Riigikontrolli poolt (lk.26) antud hinnang ja ettepanek (lk28): *...Laenutagatise väljamaksmisel võtta arvesse ka tagatise realiseerimisest saadav raha*...ei ole asjakohane.

On tõsi, et üksikutel juhtudel on sihtasutus pankadega sõlminud kokkuleppeid, mille alusel on sihtasutuse tagamiskohustus täidetud üksnes osaliselt, s.t. sihtasutusele soodsamalt.
Paraku on nende juhtumite kirjeldamisel eelnõus piirdutud enamasti hinnanguga:
"*...ei ole selge, miks sihtasutus nõustus ....lugema lepingust tulenevad kohustused*

ja õigused lõppenuks... " (lk 27) *või* "*... koostööleping aga ei sätesta tagatise väljamaksmist kokkuleppe alusel...*" (lk 24).

Ettepanek (lk 28) *väljamakstud laenutagatiste avansside arvelevõtmiseks bilansis* ei ole 01.maist jõustunud seaduse kontekstis asjakohane.
Küll aga hakkavad tulevikus sihtasutuse bilansis väljamakstud tagatissummade ulatuses kajastuma nõuded laenusaajate vastu, kelle laenu sihtasutus tagas.

Eitamata vajadust täiustada andmebaasi infotehnoloogilisi lahendusi, leiame, et ettepanek (lk 28) andmebaasi täiustamiseks ainuüksi statistilise ajaloo osas annab lisaväärtuse üksnes kontrollijale. Hinnates prioriteetseks rakenduslikku väärtust andvaid investeeringuid, kavandame esialgu, 2005. aastal muid täiendusi (näit. võimalikud infotehnoloogilised lahendid riigiabi arvestusliku suuruse kindlaksmääramiseks jms).

Sihtasutuse seisukohad ja vastuväited Riigikontrolli märkustele toetuste ja stipendiumite kohta

Riigikontrolli aruande eelnõus sisalduv viide, et sihtasutus on ületanud stipendiumite maksmisel kinnitatud eelarvet 700 000 krooni võrra, ei ole õige. Sihtasutuse Nõukogu muutis eelarve kulusid (Sihtasutuse Nõukogu protokoll nr 7 24.07.2003) märkuses viidatud summa võrra. Eelarve muutmise põhjenduseks oli asjaolu, et sihtasutus eraõigusliku juriidilise isikuna makstes oma kasumi arvelt toetusi, pidi nendelt toetuse summadelt maksma ka seadusest tuleneva tulumaksu. Käesoleva ja järgmise aasta eelarvetes on sihtasutus toetuste maksmisel oma kasumi arvelt arvestanud ka kulutustega tulumaksule.

Sihtasutus on seisukohal, et ei juhatus ega nõukogu ei ole õigustatud kontrollima Põllumajandusministeeriumi tehtud otsuste põhjendatust (ettepanek 1 lk 30).

Lugupidamisega

Raul Rosenberg
juhatuse esimees

mes
Maaelu Edendamise Sihtasutus

Hr. Jüri Kõrge
Riigikontroll
Narva mnt 11 a
15013 Tallinn

31.01.2005 nr. 3-1/26

Maaelu Edendamise Sihtasutuse nõukogu arutas oma 26. jaanuari 2005.a. koosolekul Riigikontrolli kontrollaktis tehtud ettepanekuid ja peamisi järeldusi.

Sihtasutus on oma tegevusega aidanud lahendada neid probleeme, mis on olulised maal elavatele inimestele ja eraettevõtjatele. Sihtasutuse esimesed tegevusaastad on jäänud aega, mida iseloomustab Eesti liitumine Euroopa Liiduga ja Euroopa Liidu ühtse põllumajanduspoliitika juurutamine Eestis. Siit ka paljud tegevussuunad, mis on kantud soovist võimalikult rohkem toetada ettevõtjaid, et nad oleksid võimelised ära kasutama Euroopa Liidu struktuurifondide abirahasid. Koos PRIA-ga on sellega ka edukalt toime tuldud. Seda tõendavad ka uuringud, millest on näha, et Põllumajandusministeeriumi haldusala on enim eelneval aastal võimalikust abirahast ära kasutanud (kasutamata ainult 8,1%).

Teie poolt väljatoodud järeldustes on viidatud asjaolule, et mitmeid regulatsioone ei ole viidud kooskõlla viimasel ajal seadustes tehtud muudatustega. Nõukogu on oma koosolekutel neid küsimusi arutanud ja sellega pidevalt tegelenud. Kahe sihtasutuse, Maaelu Edendamise Sihtasutuse ning Sihtasutuse Põllumajanduse ja Maaelu Krediteerimise Fond, juriidiline ja majanduslik ühinemine jõudis lõppfaasi 2002.aastal. Juhatus on nõukogule esitanud, vastavalt Maaelu ja põllumajandusturu korraldamise seadusele (vastu võetud 01.mai 2004) uue tagatiste taotlemise ja menetlemise korra, toetuste taotlemise, menetlemise ja maksmise korra, ning koostöölepingute üldised põhimõtted finantsasutustega jne. Koostöös Põllumajandusministeeriumiga on paindlikult tegutsetud ja riigieelarvest oma tegevuseks vahendeid saamata, on sihtasutus taganud ka riigi vahendite säilimise kapitalina ning selle rakendatuse põhieesmärgi saavutamiseks.

Hoiu-ja laenuühistutega oli sihtasutusel esimene kokkupuude 1997.aastal, pidevam side tekkis aastal 1999, kui riigieelarvest eraldati 3 miljonit krooni nende tegevuse arendamiseks. Oleme lähtunud seisukohast, et hoiu-ja laenuühistud on üks maaettevõtluse vorm ja aitab lahendada probleeme, mis on tekkinud seoses pangakontorite sulgemisega maapiirkondades. Sihtasutus kavatseb koostööd hoiu-ja laenuühistutega tõhustada ja täpsemalt reguleerida.

Teie kontrollaktis toodud tähelepanekuid puuduste kohta sihtasutuse töös on nõukogu 2005.a. tööplaani raames kavas arutada. Selle käigus annab sihtasutuse juhatus nõukogule selgitusi Teie poolt toodud puuduste kohta ja vajadusel töötame välja täiendavad normatiivid või protseduurireeglid. Nõukogu on otsustanud moodustada auditi komitee, mis täiustab sisekontrollisüsteemi.

RIIGIKONTROLL
Kuupäev 03.02.05 Reg nr 05III-2-6/04/1772-2

R.Tobiase 4
10147 TALLINN
Tel 6 484 064
Faks: 6 484 065
e-post: mesa@mesa.ee
www.mesa.ee
Registrikood 90000245
arvelduskonto 10002005926009

Täname Teid kontrollaruandes märgitud puuduste ja tähelepanekute eest ning püüame neid oma edaspidises töös arvestada.

Lugupidamisega



Jaan Õunapuu
Nõukogu esimees